

Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

1. Εισαγωγή στη Μακροοικονομική Θεωρία

1412 Μακροοικονομική Θεωρία
II

Καθ. Γιώργος Αλογοσκούφης

Τί Είναι η Μακροοικονομική

Η μακροοικονομική επικεντρώνεται στην ανάλυση των οικονομιών στο σύνολό τους. Επιδιώκει να δώσει απαντήσεις σε ορισμένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα που απασχολούν τις σύγχρονες κοινωνίες.

Γιατί υπάρχουν οικονομικές διακυμάνσεις, με υφέσεις και εξάρσεις της οικονομικής δραστηριότητας;

Ποιοι είναι οι προσδιοριστικοί παράγοντες και οι συνέπειες της ανεργίας και των διακυμάνσεών της;

Ποια είναι τα αίτια, τα χαρακτηριστικά και οι συνέπειες του πληθωρισμού;

Τι προσδιορίζει το ισοζύγιο πληρωμών και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες;

Ποια είναι τα αίτια, τα χαρακτηριστικά και οι συνέπειες οικονομικών και χρηματοοικονομικών κρίσεων;

Γιατί κάποιες χώρες είναι πλούσιες και άλλες φτωχές;

Τι προσδιορίζει το βιοτικό επίπεδο των καταναλωτών και τη διαδικασία της μακροχρόνιας οικονομικής μεγέθυνσης;

Ποιες είναι οι δυνατότητες της κυβερνητικής πολιτικής για την προώθηση της οικονομικής μεγέθυνσης, την εξομάλυνση των οικονομικών διακυμάνσεων, την αποφυγή οικονομικών κρίσεων, και την διατήρηση του πληθωρισμού και της ανεργίας σε χαμηλά επίπεδα;

Από τον Adam Smith στον John Maynard Keynes

Αυτά, και αρκετά συναφή ερωτήματα, απασχολούσαν του κοινωνικούς διανοητές πολύ πριν η οικονομική θεμελιωθεί ως διακριτός επιστημονικός κλάδος στο πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών.

Από το 1776, στο ριζοσπαστικό βιβλίο του, *Ο Πλούτος των Εθνών*, ο Adam Smith επεδίωξε να αναλύσει με συστηματικό τρόπο τα αίτια των διαφορών στον πλούτο και το βιοτικό επίπεδο μεταξύ των χωρών. Στην προσπάθειά του αυτή θεμελίωσε την οικονομική ως ένα διακριτό επιστημονικό κλάδο μεταξύ των κοινωνικών επιστημών.

160 χρόνια αργότερα, το 1936, η δημοσίευση της *Γενικής Θεωρίας της Απασχόλησης, του Τόκου και του Χρήματος*, από τον John Maynard Keynes έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην θεμελίωση της μακροοικονομικής ως ενός από τους δύο κεντρικούς πυλώνες της οικονομικής επιστήμης.

Η Μέθοδος της Μακροοικονομικής Ανάλυσης

Προκειμένου να δώσει απαντήσεις στα σημαντικά και σύνθετα οικονομικά ερωτήματα που απασχολούν τις κοινωνίες και τις κυβερνήσεις, η σύγχρονη μακροοικονομική χρησιμοποιεί σχετικά απλά υποδείγματα γενικής ισορροπίας, τα οποία επικεντρώνονται στη λειτουργία και τις αλληλεξαρτήσεις τριών ομαδοποιημένων αγορών.

1. Τρεις Ομαδοποιημένες Αγορές

Η πρώτη είναι η *αγορά αγαθών και υπηρεσιών*. Στην αγορά αυτή υποτίθεται ότι παράγεται και καταναλώνεται ένα ομογενές τελικό προϊόν.

Η δεύτερη είναι η *αγορά εργασίας*. Στην αγορά αυτή προσδιορίζεται η αμοιβή και ο αριθμός των απασχολούμενων καθώς και το ποσοστό ανεργίας.

Η τρίτη ομάδα αγορών είναι οι *χρηματοπιστωτικές αγορές*, στις οποίες ανταλλάσσονται τοκοφόρα χρεώγραφα και χρήμα και προσδιορίζονται τα επιτόκια και η αμοιβή του κεφαλαίου.

2. Νοικοκυριά, Επιχειρήσεις και Κυβέρνηση

Οι κύριες ομάδες παραγόντων που με τις επιλογές τους υποτίθεται ότι καθορίζουν την πορεία των οικονομιών στα μακροοικονομικά υποδείγματα είναι τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις, και η κυβέρνηση, ή κυβερνητικοί οργανισμοί όπως οι κεντρικές τράπεζες.

Με τις επιλογές τους, και την αλληλεξάρτησή τους μέσω των αγορών και άλλων οικονομικών θεσμών, οι παράγοντες αυτοί καθορίζουν τον όγκο της παραγωγής και της κατανάλωσης, την απασχόληση και την ανεργία, τη συσσώρευση του κεφαλαίου, τους πραγματικούς μισθούς και τα πραγματικά επιτόκια, το επίπεδο τιμών, τους ονομαστικούς μισθούς και τα ονομαστικά επιτόκια καθώς και τον πληθωρισμό.

Το περιβάλλον μέσα στο οποίο υποτίθεται ότι δραστηριοποιούνται οι οικονομικοί αυτοί παράγοντες εξαρτάται από το θεσμικό υπόβαθρο της οικονομίας, το αν οι αγορές είναι πλήρως ή ατελώς ανταγωνιστικές, και από, συνήθως, εξωγενείς παράγοντες, που καθορίζουν τις προτιμήσεις των νοικοκυριών, την τεχνολογία της παραγωγής και τη συμπεριφορά των κυβερνήσεων και των κεντρικών τραπεζών.

Το Αντικείμενο της Μακροοικονομικής

Η μακροοικονομική αποτελεί διακριτό κλάδο της οικονομικής και ασχολείται με τον προσδιορισμό βασικών οικονομικών μεταβλητών στο επίπεδο των εθνικών οικονομιών και της παγκόσμιας οικονομίας.

Το αντικείμενο της μακροοικονομικής περιλαμβάνει δύο κύριες περιοχές.

1. Την ανάλυση της μακροχρόνιας οικονομικής μεγέθυνσης, που ήταν και το βασικό πεδίο εστίασης του Adam Smith και των άλλων κλασικών οικονομολόγων,

και

2. Την ανάλυση των βραχυχρόνιων οικονομικών διακυμάνσεων, που ήταν το βασικό πεδίο εστίασης των θεωρητικών του χρήματος, των θεωρητικών των οικονομικών κύκλων και, φυσικά, του Keynes και των διαδόχων του.

Η Μακροοικονομική Πριν τον Keynes

Τρεις θεωρητικές τάσεις που μπορούν να θεωρηθούν ως πρόδρομοί της σύγχρονης μακροοικονομικής.

Η μία ήταν η **ανάλυση της μακροχρόνιας οικονομικής μεγέθυνσης**, που ήταν ένα από τα βασικά αντικείμενα των κλασικών οικονομολόγων όπως ο Smith, ο Malthus, ο Ricardo και ο Mill. Οι κλασικοί οικονομολόγοι επιχειρούσαν να εξηγήσουν την οικονομική μεγέθυνση με βάση την αύξηση του πληθυσμού, τη συσσώρευση του κεφαλαίου και την αύξηση της αποδοτικότητας της παραγωγής, λόγω του καταμερισμού της εργασίας και της τεχνικής προόδου. Οι παράγοντες αυτοί, λειτουργούσαν σε αλληλεπίδραση με τη γή, ένα συντελεστή παραγωγής που οι κλασικοί οικονομολόγοι υπέθεταν ότι είναι δεδομένος και πεπερασμένος.

Η δεύτερη θεωρητική τάση, η οποία υπήρξε πρόδρομος της μακροοικονομικής, ήταν η **νομισματική θεωρία**. Η νομισματική θεωρία ήταν αρκετά προχωρημένη, ακόμη και πριν την θεμελίωση της οικονομικής επιστήμης. Έως τον 20ο αιώνα, η νομισματική θεωρία είχε καταλήξει στην ποσοτική θεωρία του χρήματος, στην κλασική διχοτόμηση μεταξύ ‘πραγματικών’ και ‘ονομαστικών’ μεγεθών, αλλά και σε μία σειρά από νομισματικές θεωρίες των οικονομικών κύκλων. Η χρήση της ποσοτικής θεωρίας για την ανάλυση των οικονομικών κύκλων και του μηχανισμού τιμών-ροών πολυτιμών μετάλλων από τον David Hume (1752), είναι ένα σπουδαίο παράδειγμα εξελιγμένης νομισματικής ανάλυσης, περισσότερο από είκοσι χρόνια πριν τη δημοσίευση του *Πλούτου των Εθνών* από τον Smith. Η κλασική διχοτόμηση προέβλεπε ότι μακροχρόνια οι πραγματικές μεταβλητές προσδιορίζονται από αμιγώς πραγματικούς και όχι νομισματικούς παράγοντες. Τέλος, οι νομισματικές θεωρίες των οικονομικών κύκλων απέδιδαν τους οικονομικούς κύκλους στις βραχυχρόνιες πραγματικές επιπτώσεις νομισματικών παραγόντων, οι οποίοι επηρέαζαν την οικονομική δραστηριότητα σε αλληλεπίδραση με τη σταδιακή προσαρμογή των τιμών και των μισθών και με προσωρινές αποκλίσεις του πραγματικού επιτοκίου από το επίπεδο ισορροπίας του.

Τέλος, εκτός από τις νομισματικές θεωρίες, υπήρχε και **μία σειρά θεωριών ‘πραγματικών’ οικονομικών κύκλων**, οι οποίες εξηγούσαν τις μακροοικονομικές διακυμάνσεις με όρους πραγματικών και όχι νομισματικών διαταραχών όπως η υπερεπένδυση, η υποκατανάλωση, η υπερχρέωση, οι μεταβολές της οικονομικής “ψυχολογίας”, ή με βάση τεχνολογικές διακυμάνσεις και κύκλους της αγροτικής παραγωγής. Οι θεωρίες αυτές ήταν κατά βάση μακροοικονομικού χαρακτήρα, και υπήρξαν και αυτές πρόδρομοι της μακροοικονομικής.

Η Μακροοικονομική Μετά τον Keynes

Ο όρος μακροοικονομική προϋπήρξε της Γενικής Θεωρίας, και οφείλεται στον Ragnar Frisch (1933), ο οποίος την όρισε ως εξής:

“Όταν προσεγγίζουμε τη μελέτη των οικονομικών κύκλων, με σκοπό μία ανάλυση η οποία να είναι πραγματικά δυναμική και προσδιορισμένη, οδηγούμαστε με φυσικό τρόπο στη διάκριση μεταξύ δύο τύπων ανάλυσης: την μικρο-δυναμική ανάλυση και την μακρο-δυναμική ανάλυση. ... Η μακρο-δυναμική ανάλυση ... προσπαθεί να δώσει μία εξήγηση των διακυμάνσεων του οικονομικού συστήματος, στο σύνολό του.” Frisch (1933), p. 2.

Η Γενική Θεωρία του Keynes (1936), όπως κωδικοποιήθηκε από το πλαίσιο IS-LM του Hicks (1937) ως ένα σύστημα γενικής ισορροπίας, σταδιακά επικράτησε των προηγούμενων προσεγγίσεων, και έπαιξε κεντρικό ρόλο στην καθιέρωση της μακροοικονομικής ως διακριτού κλάδου της οικονομικής επιστήμης.

Η μακροοικονομική σταδιακά ενσωμάτωσε τους τρεις κλάδους της θεωρίας της μακροχρόνιας μεγέθυνσης, της νομισματικής θεωρίας και της θεωρίας των οικονομικών κύκλων, και επέδειξε εκρηκτική εξέλιξη και άνοδο στο υπόλοιπο του 20ου αιώνα. Κατά τη διαχρονική της εξέλιξη η μακροοικονομική χαρακτηρίζεται τόσο από συνέχεια όσο και από σημαντικές θεωρητικές αντιδικίες, αλλαγές πορείας και επιστημονικές ‘επαναστάσεις’.

Μικροοικονομικά Θεμέλια της Μακροοικονομικής

Μετά την κευνσιανή επανάσταση της δεκαετίας του 1930, η μακροοικονομική αρχικά εξελίχθηκε χωρίς ιδιαίτερη αναφορά στις αρχές της μικροοικονομικής θεωρίας. Στο όλο και περισσότερο κυρίαρχο παράδειγμα της κεϋνσιανής μακροοικονομικής, οι περισσότερες από τις κεντρικές οικονομικές συναρτήσεις και σχέσεις, όπως η συνάρτηση κατανάλωσης, η συνάρτηση επενδύσεων, η σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας και άλλες, προσδιορίζονταν χωρίς να προκύπτουν από θεωρητικώς επαρκή μικροοικονομικά θεμέλια.

Η απουσία ικανοποιητικών μικροοικονομικών θεμελίων για πολλές από τις μακροοικονομικές συναρτήσεις και σχέσεις της κεϋνσιανής προσέγγισης προβλημάτιζε πολλούς οικονομολόγους, οι οποίοι σύντομα επεδίωξαν να δημιουργήσουν μία στενότερη διασύνδεση μεταξύ της μικροοικονομικής και της μακροοικονομικής.

Ήδη από την δεκαετία του 1950 οι προσπάθειες αυτές άρχισαν να αποδίδουν καρπούς, με την βελτίωση της μικροοικονομικής θεμελίωσης των συναρτήσεων κατανάλωσης, επενδύσεων και ζήτησης χρήματος.

Ένα δεύτερο κύμα ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στη δεκαετία του 1970, με την εξέλιξη της μικροοικονομικής θεμελίωσης της σχέσης μεταξύ ανεργίας και πληθωρισμού, της διαμόρφωσης των προσδοκιών και τη χρήση υποδειγμάτων γενικής ισορροπίας βασισμένων σε καλύτερα μικροοικονομικά θεμέλια.

Η Σύγχρονη Μακροοικονομική και η Διαχρονική Προσέγγιση

Η σύγχρονη μακροοικονομική βασίζεται πλέον όλο και περισσότερο σε δυναμικά υποδείγματα γενικής ισορροπίας με πολύ πιο ικανοποιητική μικροοικονομική θεμελίωση σε σχέση με το παρελθόν.

Κεντρικό ρόλο στη σύγχρονη μακροοικονομική παίζει πλέον η διαχρονική προσέγγιση, η οποία η οποία βασίζεται στην υπόθεση ότι τα νοικοκυριά μεγιστοποιούν τη διαχρονική χρησιμότητα τους και οι επιχειρήσεις μεγιστοποιούν την παρούσα αξία των κερδών τους, υπό τους κατάλληλους δυναμικούς περιορισμούς που προέρχονται από τους υφιστάμενους πόρους, την τεχνολογία και τη λειτουργία των αγορών.

Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην έννοια της διαχρονικής γενικής ισορροπίας, είτε μέσω της λειτουργίας πλήρως ανταγωνιστικών αγορών, είτε μέσω αγορών που υπόκεινται σε διάφορες στρεβλώσεις σε σχέση με το ανταγωνιστικό υπόδειγμα. Οι σχετικές τιμές (όπως τα πραγματικά επιτόκια και οι πραγματικοί μισθοί) και τα ονομαστικά μεγέθη (όπως το επίπεδο τιμών, ο πληθωρισμός και τα ονομαστικά επιτόκια) καθορίζονται μέσω του προσδιορισμού της γενικής ισορροπίας, και εξαρτώνται από τη διάρθρωση των αγορών και τις παραδοχές αναφορικά με την ευελιξία τιμών και μισθών.

Οι ιδιότητες των διαχρονικών υποδειγμάτων εξαρτώνται από την έννοια της ισορροπίας που χρησιμοποιείται, από την υποτιθέμενη αλληλεξάρτηση μεταξύ νοικοκυριών και επιχειρήσεων, τις υποτιθέμενες στρεβλώσεις καθώς και από τις παραδοχές που υιοθετούνται σχετικά με το βαθμό ευελιξίας τιμών και μισθών.

Το Πεδίο Εφαρμογής της Μακροοικονομικής

Η Μακροοικονομική ασχολείται με τον προσδιορισμό βασικών οικονομικών μεταβλητών στο επίπεδο των εθνικών οικονομιών και της παγκόσμιας οικονομίας.

Οι μεταβλητές αυτές ονομάζονται μακροοικονομικά μεγέθη και περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων,

Τον συνολικό όγκο των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε δεδομένη περίοδο (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ή ΑΕΠ), καθώς και το ρυθμό μεγέθυνσής του από περίοδο σε περίοδο,

Τα στοιχεία της συνολικής ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών, όπως η συνολική ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση, οι συνολικές επενδύσεις, οι εξαγωγές και οι εισαγωγές,

Τη συνολική απασχόληση και το ποσοστό ανεργίας,

Το μέσο επίπεδο των τιμών (επίπεδο τιμών) και το ρυθμό μεταβολής του, δηλαδή, τον πληθωρισμό,

Το μέσο επίπεδο των μισθών και των επιτοκίων,

Το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών,

Τις συναλλαγματικές ισοτιμίες

Οι τέσσερις πιο σημαντικές κατηγορίες μακροοικονομικών μεταβλητών είναι: 1. η συνολική παραγωγή (ΑΕΠ) και ο ρυθμός μεγέθυνσής της, 2. η συνολική απασχόληση και το ποσοστό ανεργίας, 3. το επίπεδο τιμών και ο ρυθμός μεταβολής του (πληθωρισμός), 4. το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών με το εξωτερικό.

ΑΕΠ: Παραγωγή και Εισοδήματα

1. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) είναι η αξία των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μία οικονομία κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης χρονικής περιόδου.

Η σημαντική λέξη εδώ είναι τελικών. Θέλουμε να υπολογίζουμε μόνο την παραγωγή τελικών προϊόντων, όχι ενδιάμεσων αγαθών.

2. Το ΑΕΠ είναι το άθροισμα της προστιθέμενης αξίας στην οικονομία κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης χρονικής περιόδου.

Η προστιθέμενη αξία ορίζεται ως η αξία της παραγωγής μίας επιχείρησης μείον την αξία των ενδιάμεσων αγαθών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή.

3. Το ΑΕΠ είναι το άθροισμα των εισοδημάτων σε μία οικονομία κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης χρονικής περιόδου.

Ονομαστικό και Πραγματικό ΑΕΠ

Το ονομαστικό ΑΕΠ είναι το άθροισμα των ποσοτήτων τελικών προϊόντων που παράγονται με βάση τις τρέχουσες τιμές τους.

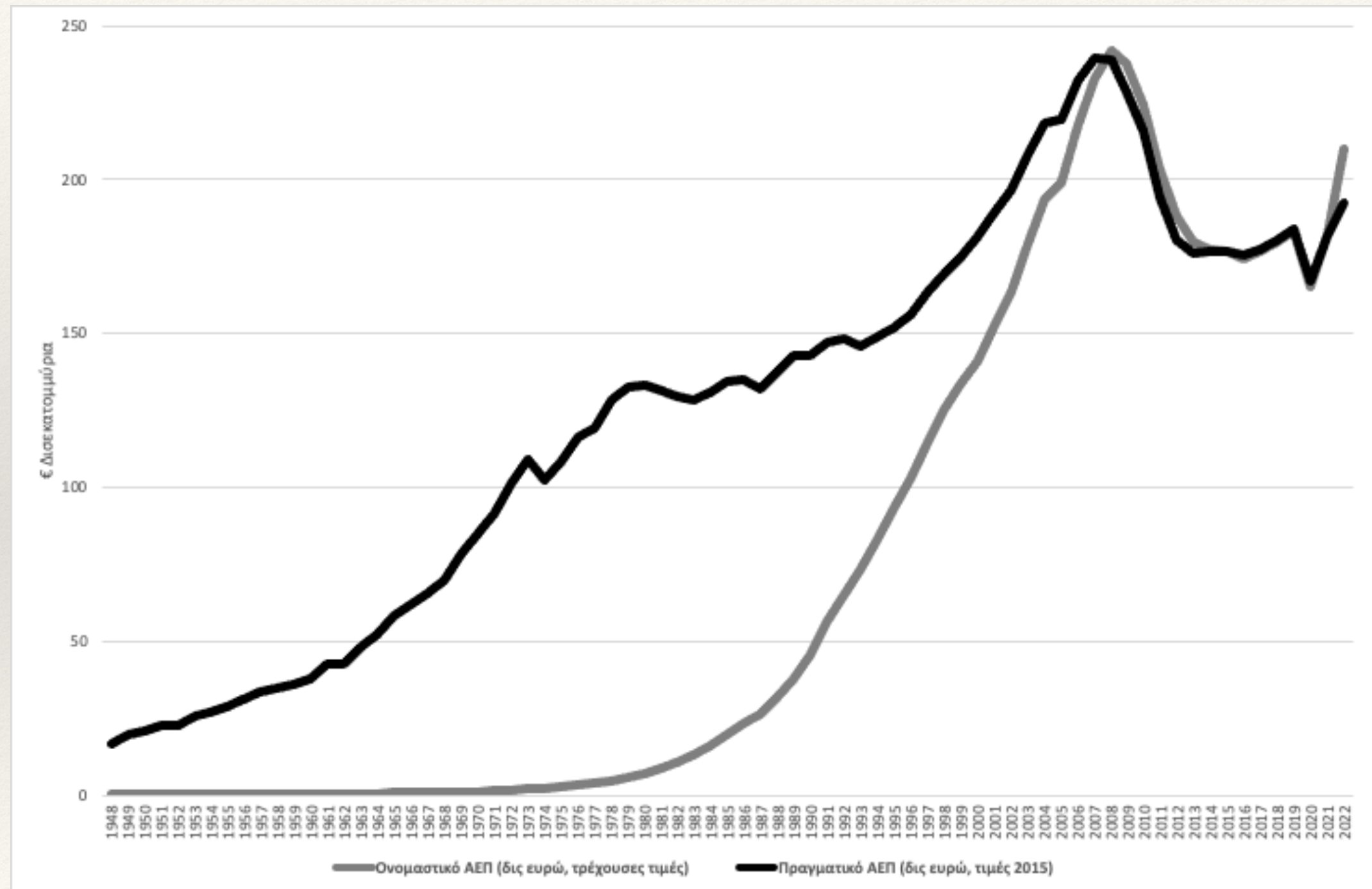
Ο ορισμός αυτός καθιστά σαφές ότι το ονομαστικό ΑΕΠ αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου για δύο λόγους: Πρώτον, η παραγωγή των περισσότερων αγαθών αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου, λόγω της οικονομικής μεγέθυνσης. Δεύτερον, οι τιμές των περισσότερων αγαθών αυξάνονται επίσης με την πάροδο του χρόνου, λόγω του πληθωρισμού.

Αν στόχος μας είναι να μετρήσουμε την παραγωγή και τις μεταβολές της με την πάροδο του χρόνου, πρέπει να εξαλείψουμε την επίδραση της αύξησης των τιμών στη μέτρηση του ΑΕΠ. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το πραγματικό ΑΕΠ υπολογίζεται ως το άθροισμα των ποσοτήτων των τελικών προϊόντων με βάση σταθερές (και όχι τρέχουσες) τιμές.

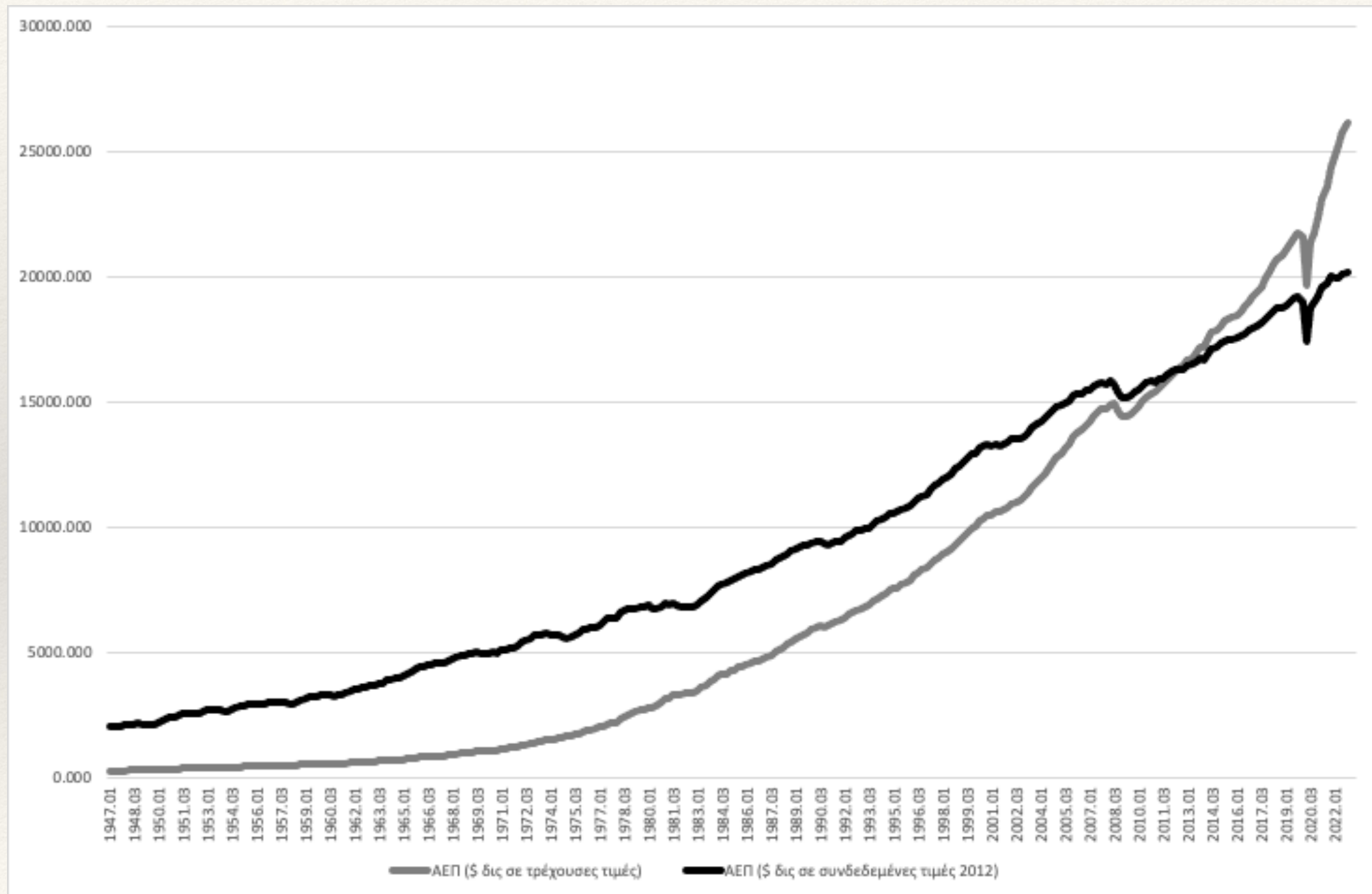
Το ονομαστικό ΑΕΠ ονομάζεται επίσης ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές ή ΑΕΠ σε τρέχοντα ευρώ (ή δολάρια ή κάποιο άλλο νόμισμα).

Το πραγματικό ΑΕΠ ονομάζεται επίσης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, ή ΑΕΠ προσαρμοσμένο για τον πληθωρισμό ή ΑΕΠ σε ευρώ του 2015, αν το έτος κατά το οποίο το πραγματικό ΑΕΠ είναι ίσο με το ονομαστικό ΑΕΠ είναι το 2015.

Ονομαστικό και Πραγματικό ΑΕΠ στην Ελλάδα

Ονομαστικό και Πραγματικό ΑΕΠ στις ΗΠΑ

Συνολικό ΑΕΠ, Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ και Ποσοστό Μεγέθυνσης

Έχουμε επικεντρώσει την προσοχή μας μέχρι τώρα στο επίπεδο του συνολικού πραγματικού ΑΕΠ. Αυτός είναι ένα σημαντικό μέτρο του οικονομικού μεγέθους μιας χώρας. Μια χώρα με διπλάσιο ΑΕΠ σε σχέση με μία άλλη έχει το διπλάσιο οικονομικά μέγεθος από την άλλη.

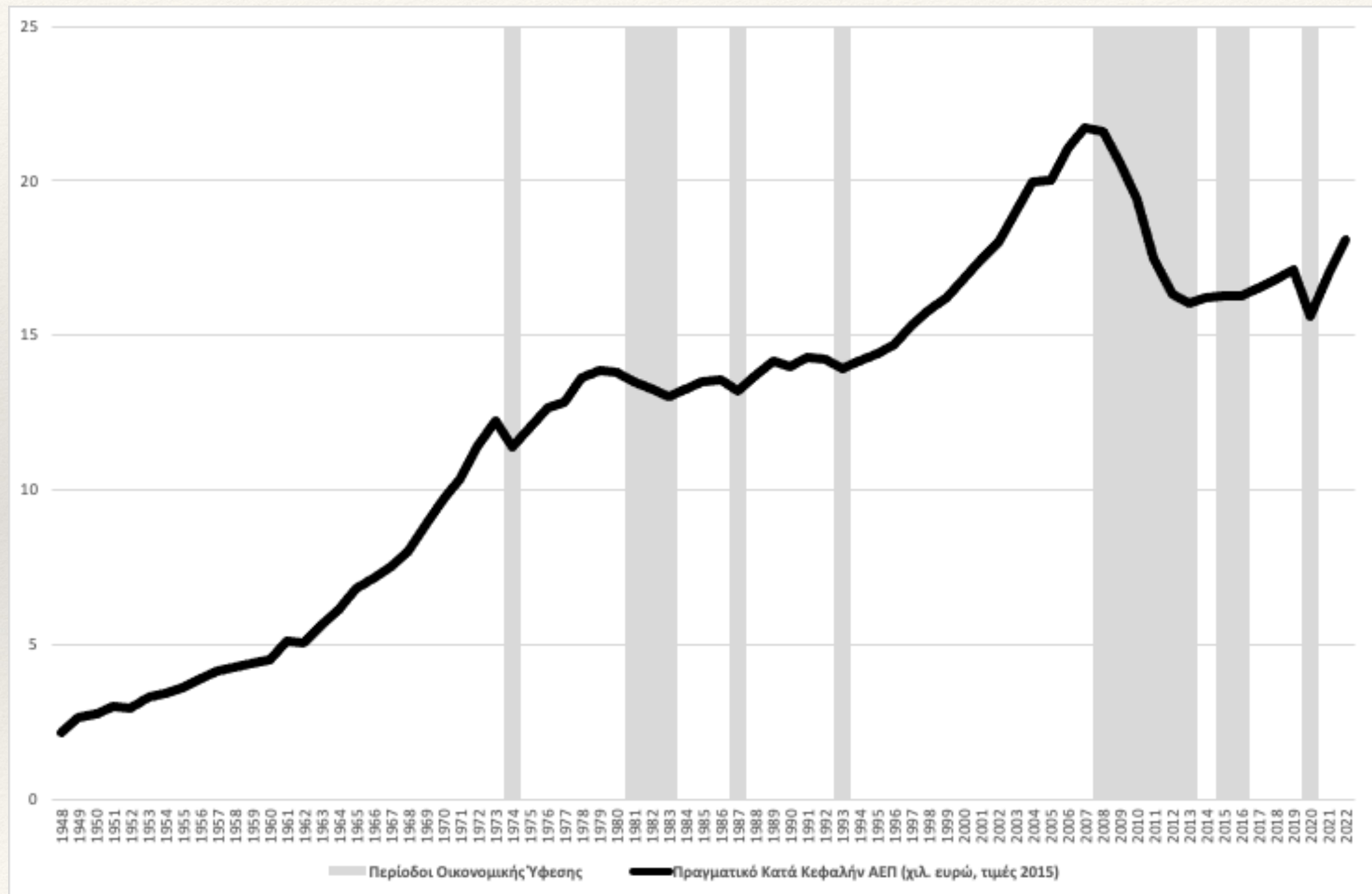
Εξίσου σημαντικό είναι το επίπεδο του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ή ανά άτομο), ο λόγος δηλαδή του πραγματικού ΑΕΠ ως προς τον πληθυσμό της χώρας. Αυτό μας δίνει ένα μέτρο του μέσου βιοτικού επιπέδου της χώρας. Μια χώρα με διπλάσιο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με μία άλλη έχει το διπλάσιο εγχώριο εισόδημα ανά άτομο σε σχέση με την άλλη χώρα.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου λόγω της διαδικασίας οικονομικής μεγέθυνσης. Για παράδειγμα, το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα ήταν ίσο με 2766 ευρώ (του 2015) το 1950 και είναι ίσο με περίπου 17064 ευρώ (του 2015) το 2018. Έτσι, σήμερα είναι περίπου 6,2 φορές υψηλότερο από το επίπεδο του 1950.

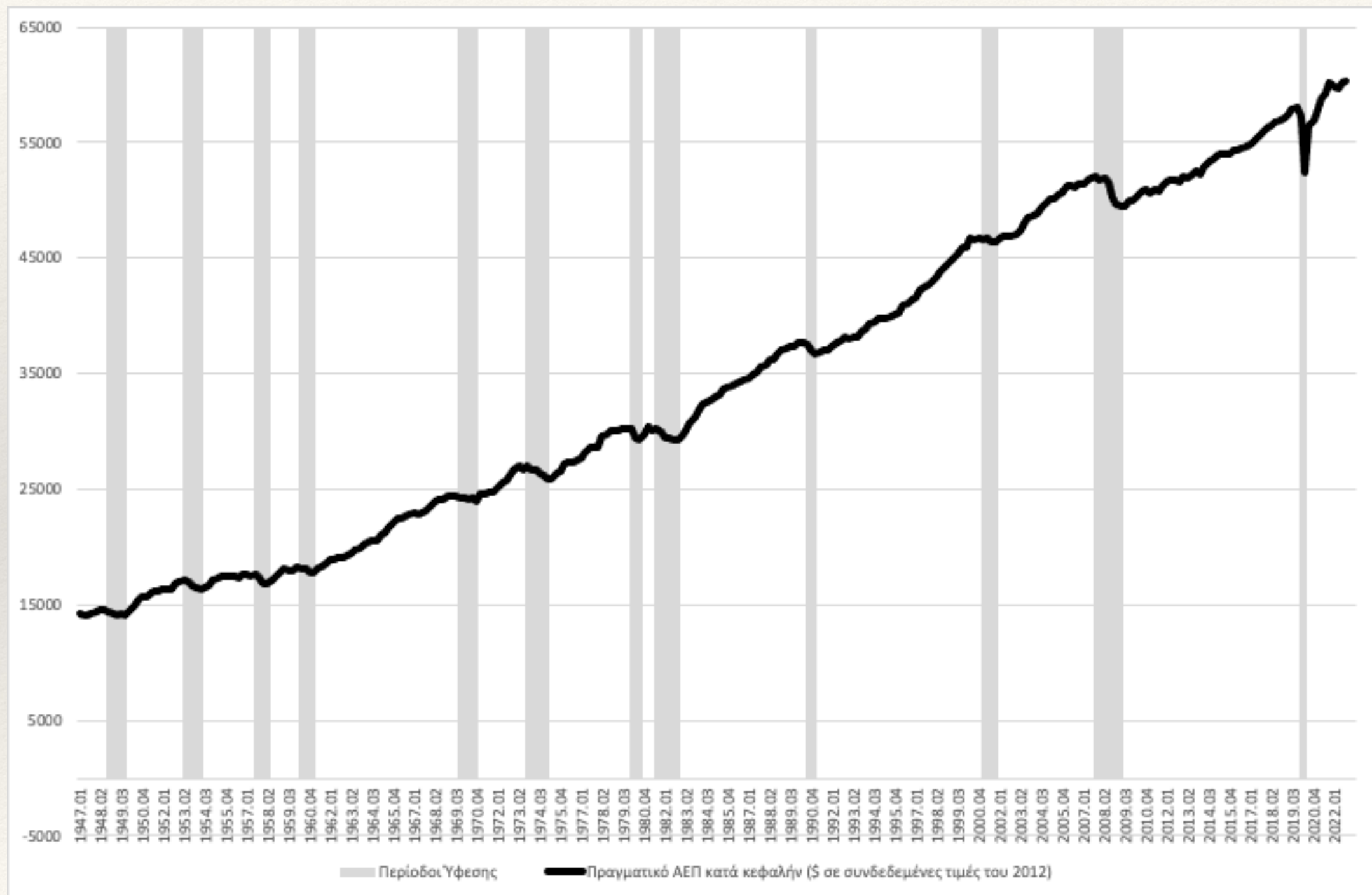
Κατά την αξιολόγηση των επιδόσεων της οικονομίας από έτος σε έτος, οι οικονομολόγοι συνήθως επικεντρώνονται στο ρυθμό αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ, που συχνά ονομάζεται ποσοστό μεγέθυνσης του ΑΕΠ. Περίοδοι θετικής αύξησης του ΑΕΠ ονομάζονται επεκτάσεις. Περίοδοι αρνητικής αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ ονομάζονται υφέσεις.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης του πραγματικού ΑΕΠ στην Ελλάδα από το 1950 ήταν ίσος με 3,4%. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ από το 1950 ήταν ίσος με 2,8%. Η διαφορά τους αντικατοπτρίζει το ποσοστό αύξησης του πληθυσμού.

Πραγματικό Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα 1948-2022

Πραγματικό Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ στις ΗΠΑ 1947-2022

Ετήσιο Ποσοστό Μεγέθυνσης του Πραγματικού ΑΕΠ στην Ελλάδα

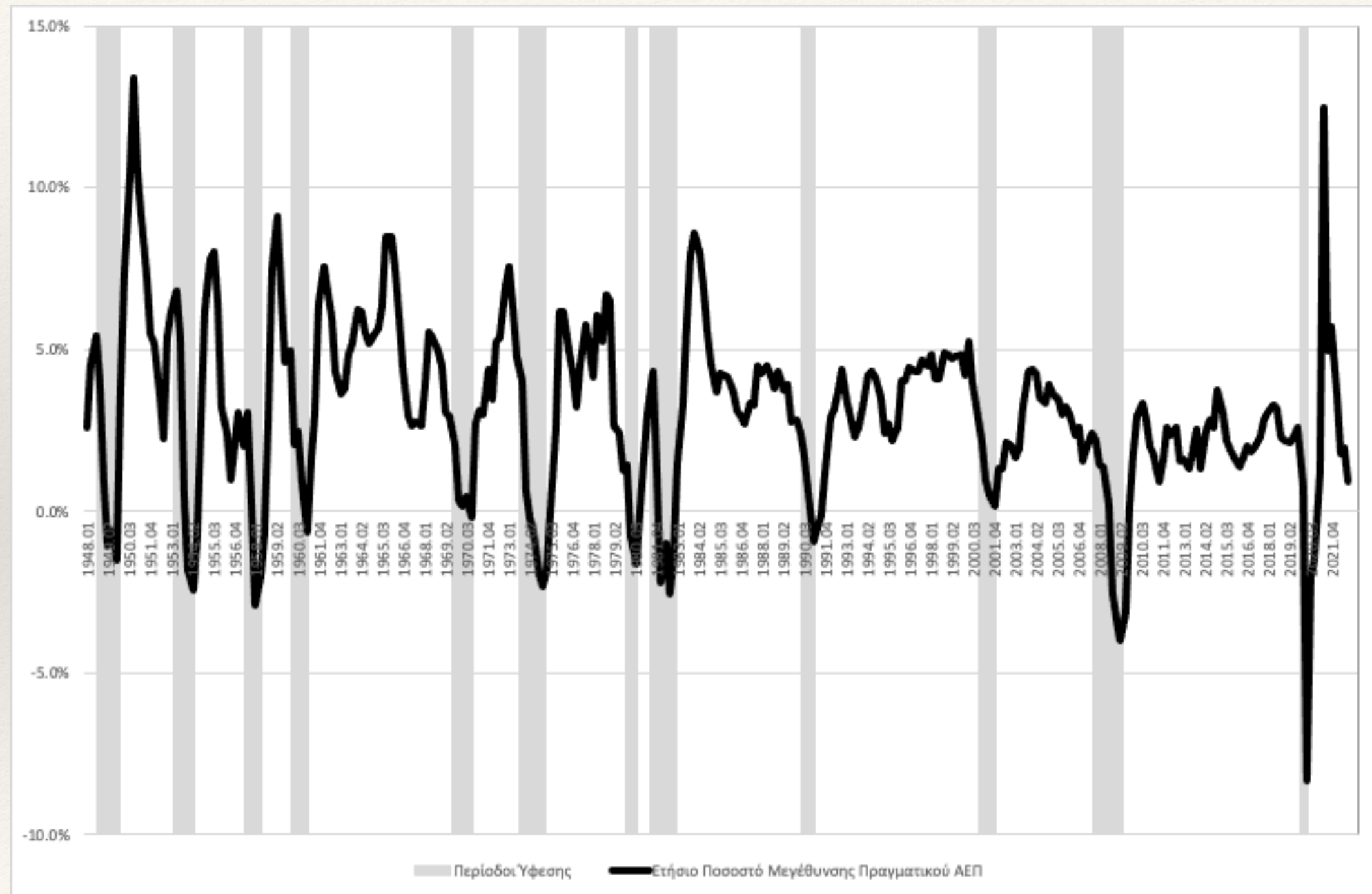

Πέντε Υποπερίοδοι στην Εξέλιξη του Συνολικού και του Κατά Κεφαλήν Πραγματικού ΑΕΠ

1. Την περίοδο από το 1950 έως το 1973, όταν τόσο το συνολικό όσο και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ χαρακτηρίζονταν από υψηλά θετικά ποσοστά μεγέθυνσης. Το μέσο ετήσιο ποσοστό μεγέθυνσης για το συνολικό ΑΕΠ ήταν 7,4% και το μέσο ποσοστό μεγέθυνσης για το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν 6,7%. Η διαφορά τους ήταν το ποσοστό αύξησης του πληθυσμού.
2. Την περίοδο από το 1975 έως το 1979, όταν σημειώθηκε μια επιβράδυνση στο ποσοστό μεγέθυνσης σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Το μέσο ετήσιο ποσοστό μεγέθυνσης για το συνολικό ΑΕΠ ήταν 5,3% και το μέσο ποσοστό μεγέθυνσης για το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν 4,0%.
3. Την περίοδο από το 1980 έως το 1995 η οποία ήταν μία περίοδος πολύ αργής ανόδου, αν όχι στασιμότητας και των δύο μεγεθών. Το μέσο ετήσιο ποσοστό μεγέθυνσης για το συνολικό ΑΕΠ ήταν 0,9% και το μέσο ποσοστό μεγέθυνσης για το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν 0,2%.
4. Την περίοδο 1996-2007 που και πάλι υπήρξε ταχεία άνοδος και των δύο μεγεθών, αν και όχι όσο ταχεία στην περίοδο 1950-1973. Το μέσο ετήσιο ποσοστό μεγέθυνσης για το συνολικό ΑΕΠ ήταν 3,9% και το μέσο ποσοστό μεγέθυνσης για το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν 3,5%.
5. Την περίοδο 2008-2019 στο μεγαλύτερο μέρος της οποίας υπήρξε μία σημαντική πτώση τόσο του συνολικού όσο και του κατά κεφαλήν πραγματικού ΑΕΠ. Το μέσο ετήσιο ποσοστό μεγέθυνσης για το συνολικό ΑΕΠ ήταν -2,1% και το μέσο ποσοστό μεγέθυνσης για το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν -1,9%.

Υφέσεις υπήρξαν το 1974, το 1981-83, το 1987, το 1993, το 2008-2013, το 2015-16 και το 2020. Οι υφέσεις παρίστανται ως οι σκιασμένες περίοδοι στα διάφορα διαγράμματα. Από αυτές η περίοδος 2008-2013 μπορεί να θεωρηθεί ως περίοδος οικονομικής καθίζησης, λόγω του βάθους και της διάρκειας της ύφεσης.

Ετήσιο Ποσοστό Μεγέθυνσης του Πραγματικού ΑΕΠ στις ΗΠΑ

Οι Συνιστώσες της Συνολικής Εγχώριας Δαπάνης

Ήδη αναφερθήκαμε στο ότι το συνολικό ΑΕΠ μετρά το σύνολο της παραγωγής τελικών αγαθών και υπηρεσιών και το σύνολο των εισοδημάτων που δημιουργούνται σε μία οικονομία. Ένα άλλο σημαντικό σχετικό μακροοικονομικό μέγεθος σε μία οικονομία είναι η συνολική εγχώρια δαπάνη.

Η σύνθεση της συνολικής ακαθάριστης εγχώριας δαπάνης (ζήτησης) σε μια οικονομία περιλαμβάνει τρεις μεταβλητές: τη συνολική ιδιωτική κατανάλωση (υποδηλώνεται με C), τις συνολικές επενδύσεις (υποδηλώνονται με I) και τις τρέχουσες κυβερνητικές (δημόσιες) δαπάνες (υποδηλώνονται με G). Αυτές υποδηλώνουν τη συνολική δημόσια κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών.

Κατά συνέπεια, η συνολική εγχώρια δαπάνη E ορίζεται από το άθροισμα αυτών των τριών κατηγοριών δαπανών. Ορίζεται ως,

$$E = C + I + G$$

Σε μία κλειστή (αυτάρκη) οικονομία, δηλαδή μία οικονομία η οποία δεν έχει συναλλαγές με τον υπόλοιπο κόσμο, το συνολικό ΑΕΠ Y θα πρέπει λογιστικά να είναι συνεχώς ίσο με τη συνολική εγχώρια δαπάνη. Αυτό όμως δεν ισχύει σε μία ανοικτή οικονομία.

Απασχόληση και Ανεργία

Επειδή αποτελεί μέτρο της συνολικής δραστηριότητας, το ΑΕΠ είναι προφανώς η σημαντικότερη μακροοικονομική μεταβλητή. Αλλά δύο άλλες μεταβλητές, η ανεργία και ο πληθωρισμός, μας δείχνουν δύο άλλες σημαντικές πτυχές του πώς λειτουργεί μια οικονομία. Θα επικεντρωθούμε πρώτα στο ποσοστό ανεργίας.

Αρχίζουμε με δύο ορισμούς: Η συνολική απασχόληση (L) είναι ο αριθμός των ατόμων σε μία οικονομία που έχουν εργασία. Η ανεργία (U) είναι ο αριθμός των ατόμων που δεν έχουν εργασία αλλά αναζητούν μία θέση εργασίας. Το εργατικό δυναμικό (N) είναι το άθροισμα της απασχόλησης και της ανεργίας:

$$N = L + U$$

Το ποσοστό ανεργίας (u) είναι ο λόγος του αριθμού των ανέργων προς το εργατικό δυναμικό και συνήθως εκφράζεται επί τοις εκατό (%):

$$u = U/N = U/(L + U)$$

Οι περισσότερες χώρες βασίζονται σε μεγάλες έρευνες των νοικοκυριών για τον υπολογισμό του ποσοστού ανεργίας. Στηρίζονται σε συνεντεύξεις μεγάλου αριθμού νοικοκυριών κάθε μήνα. Η έρευνα ταξινομεί ένα άτομο ως απασχολούμενο εάν έχει τη δουλειά του κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και ταξινομεί ένα άτομο ως άνεργο εάν δεν έχει δουλειά και έχει ψάξει για δουλειά τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες.

Στην Ελλάδα τα στοιχεία για την απασχόληση και την ανεργία συλλέγονται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, ανά τρίμηνο, με βάση ένα δείγμα 27.000 περίπου ατόμων.

Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΛΣΤΑΤ

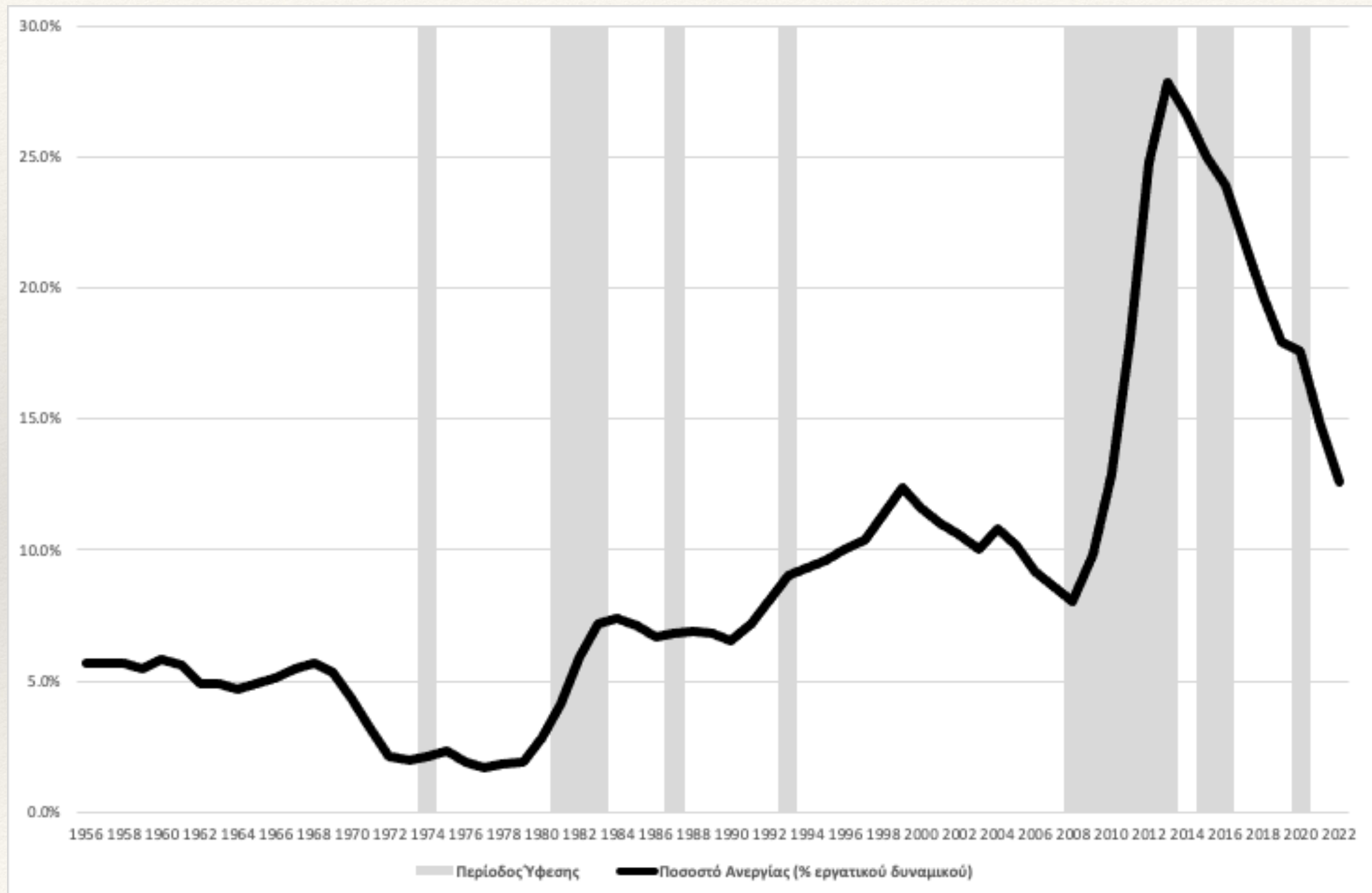
Η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού διενεργείται από το 1981. Μέχρι το 1997 τα αποτελέσματα εξάγονταν σε ετήσια βάση, με περίοδο αναφοράς το 2ο τρίμηνο του έτους, ενώ από το 1998 και εξής η έρευνα είναι συνεχής και παράγει τριμηνιαία αποτελέσματα.

Βασικός σκοπός της είναι η κατανομή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15 ετών και άνω) σε τρεις πλήρως διακριτές ομάδες: απασχολούμενοι, άνεργοι και οικονομικά μη ενεργοί. Επιπλέον, συλλέγει πληροφορίες που αφορούν σε δημογραφικά χαρακτηριστικά, σε χαρακτηριστικά της κύριας και δευτερεύουσας απασχόλησης, ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό επίπεδο, συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες, προηγούμενη εργασιακή εμπειρία και αναζήτηση εργασίας.

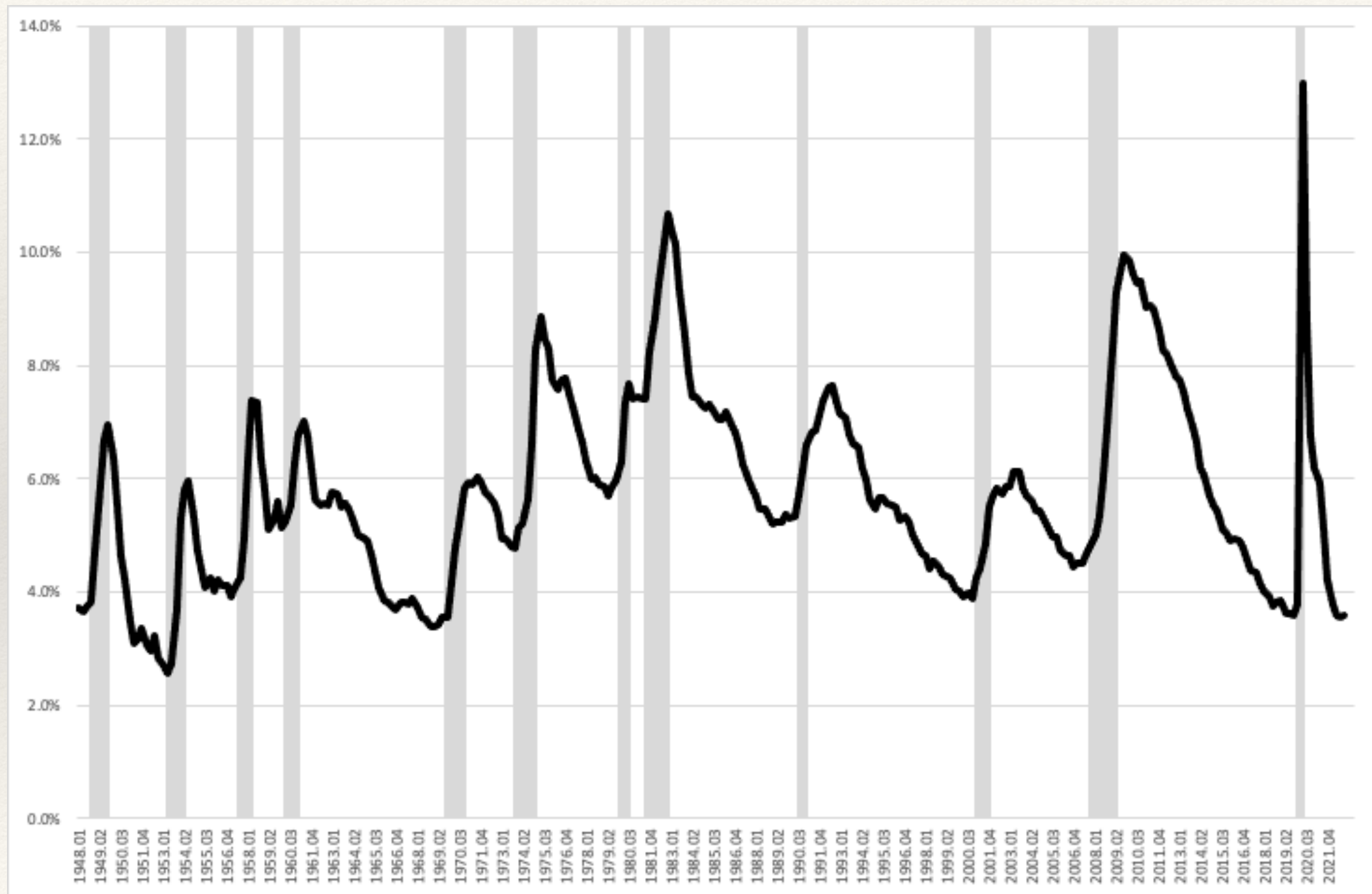
Από τον Ιανουάριο του 2007 η ΕΛΣΤΑΤ ανακοινώνει μηνιαίες εκτιμήσεις για το πλήθος των απασχολούμενων, των ανέργων και το ποσοστό ανεργίας. Οι εκτιμήσεις αυτές παράγονται βάσει των αποτελεσμάτων της τριμηνιαίας έρευνας.

Η τριμηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού συγκεντρώνει πληροφορίες από ένα δείγμα 27.000 περίπου νοικοκυριών ανά τρίμηνο. Τα νοικοκυριά αυτά επιλέγονται μέσω μιας διαδικασίας που καλείται δισταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία, ώστε το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό.

Το Ποσοστό Ανεργίας στην Ελλάδα

Το Ποσοστό Ανεργίας στις ΗΠΑ

Γιατί Ενδιαφέρει η Ανεργία;

1. Η ευημερία των ανέργων

Οι οικονομολόγοι ενδιαφέρονται για την ανεργία για δύο λόγους.

Πρώτον, ενδιαφέρονται για την ανεργία λόγω της άμεσης επίδρασής της στην ευημερία των ανέργων.

Αν και τα επιδόματα ανεργίας είναι πιο γενναιόδωρα σήμερα από ό, τι στο παρελθόν, η ανεργία εξακολουθεί να συνδέεται συχνά με οικονομικές και ψυχολογικές ταλαιπωρίες. Πόση ταλαιπωρία εξαρτάται από τη φύση της ανεργίας.

Μία εικόνα της ανεργίας είναι αυτή μιας ομάδας ανθρώπων που παραμένουν άνεργοι για μεγάλες χρονικές περιόδους. Σε κανονικές περιόδους, αυτή η εικόνα δεν είναι σωστή: κάθε μήνα, πολλοί άνθρωποι γίνονται άνεργοι και πολλοί από τους άνεργους βρίσκουν δουλειά. Ωστόσο, όταν αυξάνεται η ανεργία, η εικόνα της μονιμότητας της ανεργίας γίνεται πιο ακριβής. Δεν είναι μόνο περισσότεροι άνεργοι, αλλά και πολλοί από αυτούς είναι άνεργοι για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Για παράδειγμα, στις ΗΠΑ, η μέση διάρκεια ανεργίας, η οποία ήταν 9 εβδομάδες κατά μέσο όρο κατά την περίοδο 2000-2007, αυξήθηκε σε 33 εβδομάδες το 2010, μετά τη Μεγάλη ύφεση. Εν ολίγοις, όταν το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται, η ανεργία δεν γίνεται μόνο πιο εκτεταμένη, αλλά και πιο οδυνηρή.

Γιατί Ενδιαφέρει η Ανεργία;

2. Η Σπατάλη Πόρων

Οι οικονομολόγοι ενδιαφέρονται επίσης για το ποσοστό ανεργίας, επειδή αυτό παρέχει ένα μήνυμα ότι η οικονομία μπορεί να μην χρησιμοποιεί μερικούς από τους πόρους της αποτελεσματικά.

Όταν πολλοί από αυτούς που επιθυμούν να εργαστούν δεν μπορούν να βρουν δουλειές η οικονομία δεν χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους ανθρώπινους πόρους της.

Από αυτή την άποψη, μπορεί να είναι πολύ χαμηλή η ανεργία πρόβλημα; Η απάντηση είναι ναι. Όπως μια μηχανή που κινείται με υπερβολική ταχύτητα, μια οικονομία στην οποία η ανεργία είναι πολύ χαμηλή μπορεί να χρησιμοποιεί υπερβολικά τους πόρους της και να αντιμετωπίζει έλλειψη εργατικού δυναμικού.

Πόσο χαμηλό είναι "πολύ χαμηλό"; Πρόκειται για μια δύσκολη ερώτηση, μια ερώτηση που θα συζητηθεί αργότερα στο μάθημα.

Αρκεί να πούμε στο σημείο αυτό ότι υπάρχει μεσοχρόνια ένα 'φυσικό' ποσοστό ανεργίας σε κάθε οικονομία, το οποίο είναι το ποσοστό εκείνο στο οποίο τείνει η οικονομία χωρίς να δημιουργούνται πληθωριστικές πιέσεις.

Ο Πληθωρισμός

Πληθωρισμός είναι μια παρατεταμένη άνοδος του γενικού επιπέδου τιμών. Ο ρυθμός πληθωρισμού είναι ο ρυθμός αύξησης του επιπέδου των τιμών.

Αποπληθωρισμός είναι μια παρατεταμένη μείωση του επιπέδου των τιμών. Αντιστοιχεί σε αρνητικό ρυθμό πληθωρισμού. Η αποπληθωρισμός είναι πιο σπάνιος, αλλά συμβαίνει. Η Ιαπωνία είχε αποπληθωρισμό, για μεγάλες περιόδους, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Οι Ηνωμένες Πολιτείες γνώρισαν αποπληθωρισμό στο δεύτερο μέρος του 19ου αιώνα και στη δεκαετία του 1930 κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης. Η Ελλάδα γνώρισε αποπληθωρισμό κατά της διάρκεια της μεγάλης κρίσης της τελευταίας δεκαετίας.

Το πρακτικό ζήτημα είναι ο τρόπος καθορισμού του επιπέδου των τιμών ώστε να μετρηθεί ο ρυθμός πληθωρισμού. Οι μακροοικονομολόγοι εξετάζουν συνήθως δύο μέτρα του επιπέδου των τιμών, δύο δείκτες τιμών: τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ και τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή.

Ο Αποπληθωριστής του ΑΕΠ

Είδαμε νωρίτερα πώς η αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ μπορεί να προέλθει είτε από την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ είτε από την αύξηση των τιμών. Με άλλο τρόπο, εάν παρατηρήσουμε αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ γρηγορότερα από το πραγματικό ΑΕΠ, η διαφορά πρέπει να προέρχεται από την αύξηση των τιμών.

Η παρατήρηση αυτή μας οδηγεί στον ορισμό του αποπληθωριστή του ΑΕΠ. Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ κατά το έτος t , P_t , ορίζεται ως ο λόγος του ονομαστικού ΑΕΠ προς το πραγματικό ΑΕΠ κατά το έτος t , όπου $t = 1948, 1949, \dots, 2018$.

$$P_t = \frac{\sum_{i=1}^N P_{it} Y_{it}}{\sum_{i=1}^N P_{i2010} Y_{it}}$$

Το πραγματικό ΑΕΠ μετράται στις τιμές ενός έτους αναφοράς, ας πούμε το έτος 2010, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα σήμερα. Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ είναι ένας αριθμοδείκτης. Το επίπεδό του επιλέγεται αυθαίρετα - επί του παρόντος στην Ελλάδα ορίζεται σε 1 το 2010 - και δεν έχει καμία οικονομική ερμηνεία, εκτός του ότι το επίπεδο των τιμών για τον υπολογισμό του πραγματικού ΑΕΠ καθορίζεται στα επίπεδα του 2010. Ωστόσο, ο ρυθμός μεταβολής αυτού του αριθμοδείκτη, ο πληθωρισμός, έχει μια σαφή οικονομική ερμηνεία: Δίνει το ρυθμό με τον οποίο το γενικό επίπεδο των τιμών αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου - το ποσοστό του πληθωρισμού.

$$\pi_t = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}}$$

Ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτού

Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ δίνει τη μέση τιμή των τελικών αγαθών που παράγονται στην οικονομία. Αλλά οι καταναλωτές ενδιαφέρονται για τη μέση τιμή των προϊόντων που καταναλώνουν. Οι δύο τιμές δεν χρειάζεται να είναι οι ίδιες: Το σύνολο αγαθών που παράγονται στην οικονομία δεν είναι το ίδιο με το σύνολο αγαθών που αγοράζονται από τους καταναλωτές, για δύο λόγους:

Ορισμένα από τα προϊόντα στο ΑΕΠ πωλούνται όχι σε καταναλωτές αλλά σε επιχειρήσεις (π.χ. εργαλειομηχανές), στην κυβέρνηση ή σε αλλοδαπούς.

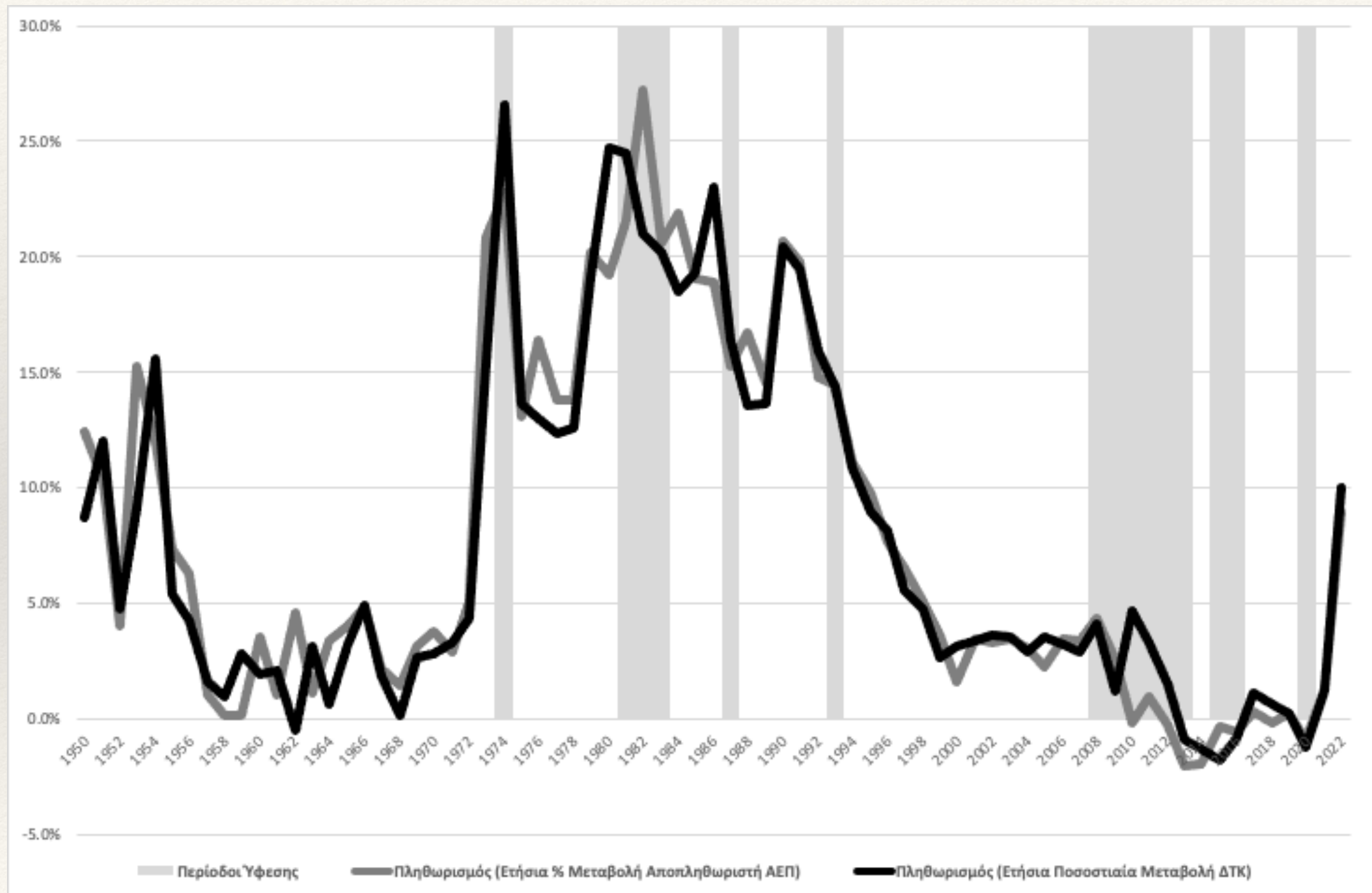
Ορισμένα από τα αγαθά που αγοράζονται από τους καταναλωτές δεν παράγονται στην εγχώρια αγορά αλλά εισάγονται από το εξωτερικό.

Για να μετρηθεί η μέση τιμή της κατανάλωσης ή, ισοδύναμα, το κόστος ζωής, οι μακροοικονομολόγοι αναζητούν έναν άλλο δείκτη, τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή ή τον ΔΤΚ. Ο ΔΤΚ υπάρχει στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1917 και δημοσιεύεται μηνιαίως, σε αντίθεση με τους αριθμούς για το ΑΕΠ και τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ, οι οποίοι κατασκευάζονται και δημοσιεύονται μόνο ανά τρίμηνο.

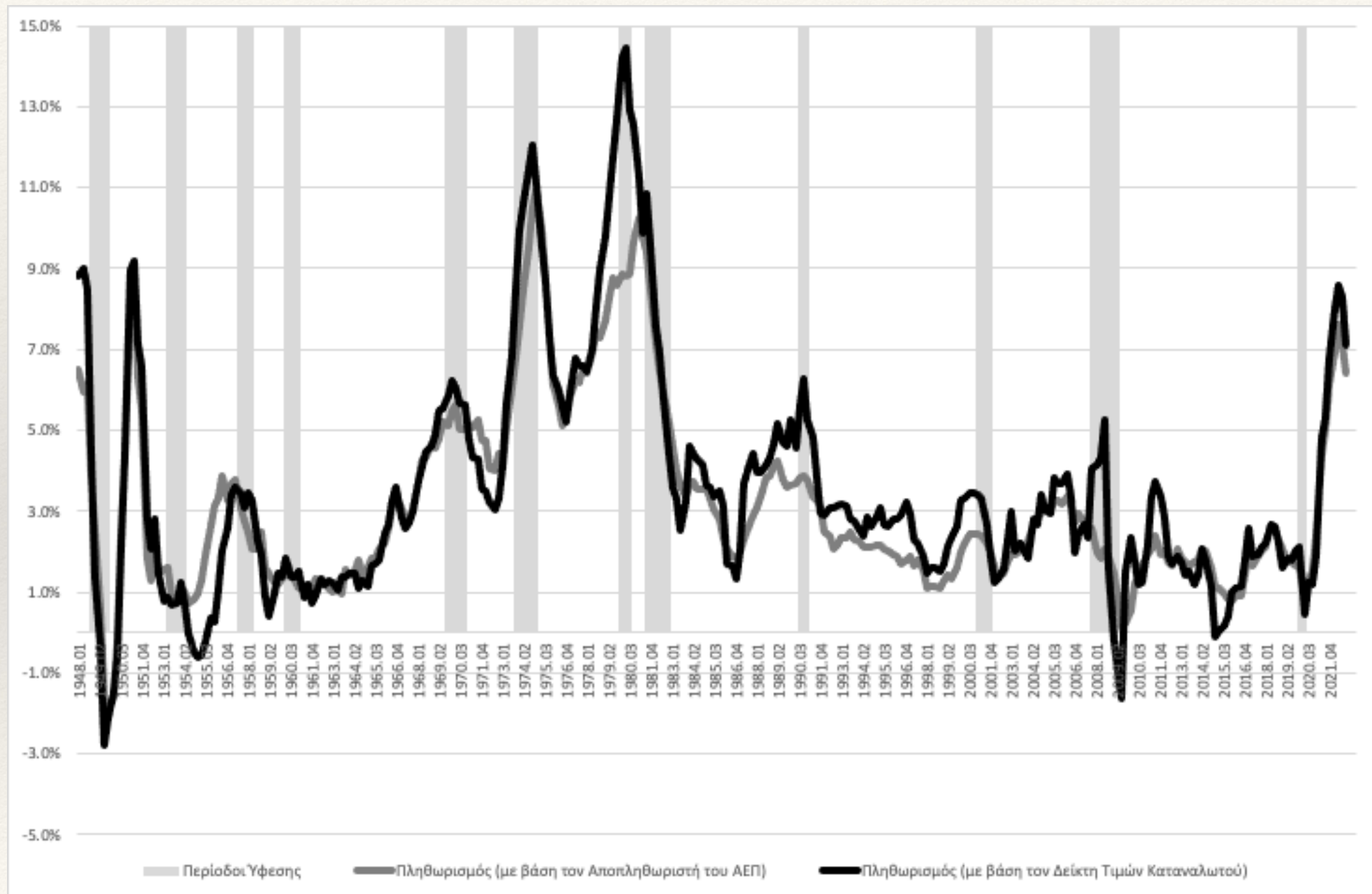
Ο ΔΤΚ στην Ελλάδα δίνει το κόστος, σε ευρώ, ενός συγκεκριμένου καταλόγου αγαθών και υπηρεσιών με την πάροδο του χρόνου. Ο κατάλογος, ο οποίος βασίζεται σε λεπτομερή μελέτη των καταναλωτικών δαπανών, επιχειρεί να αντιπροσωπεύει το καλάθι κατανάλωσης ενός τυπικού καταναλωτή και ενημερώνεται περίπου μία φορά κάθε 10 χρόνια.

Όπως και ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ (το επίπεδο τιμών που συνδέεται με τη συνολική παραγωγή, το ΑΕΠ), ο ΔΤΚ είναι αριθμοδείκτης. Το επίπεδό του εξαρτάται από την περίοδο για την οποία οι τιμές διατηρούνται σταθερές, αλλά ο ρυθμός μεταβολής του μετρά τον πληθωρισμό των τιμών καταναλωτή.

Ο Πληθωρισμός στην Ελλάδα

Ο Πληθωρισμός στις ΗΠΑ

Γιατί Ενδιαφερόμαστε για τον Πληθωρισμό;

1. Ουδέτερος (ή Καθαρός) Πληθωρισμός

Αν ένας υψηλότερος ρυθμός πληθωρισμού σήμαινε απλώς μια ταχύτερη αλλά στην ίδια αναλογία αύξηση όλων των τιμών και των μισθών - μια περίπτωση που ονομάζεται καθαρός πληθωρισμός - ο πληθωρισμός θα αποτελούσε ελάχιστο πρόβλημα, καθώς οι σχετικές τιμές δεν θα επηρεάζονταν.

Πάρτε, για παράδειγμα, το πραγματικό μισθό των εργαζομένων - ο μισθός μετράται σε αγαθά και υπηρεσίες παρά σε ευρώ. Σε μια οικονομία με 10% περισσότερο πληθωρισμό, οι τιμές θα αυξάνονταν κατά 10% περισσότερο ετησίως. Ωστόσο, οι μισθοί θα αυξάνονταν επίσης κατά 10% ετησίως, οπότε οι πραγματικοί μισθοί δεν θα επηρεάζονταν από τον πληθωρισμό. Ο πληθωρισμός δεν θα ήταν εντελώς ανώδυνος. Τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις θα έπρεπε να παρακολουθούν την αύξηση των τιμών και των μισθών κατά τη λήψη αποφάσεών τους. Αλλά αυτό θα ήταν ένα μικρό βάρος, το οποίο δύσκολα θα δικαιολογούσε τον έλεγχο του πληθωρισμού ως έναν από τους κύριους στόχους της μακροοικονομικής πολιτικής.

Γιατί λοιπόν οι οικονομολόγοι ενδιαφέρονται για τον πληθωρισμό; Ακριβώς επειδή δεν υπάρχει ουδέτερος ή καθαρός πληθωρισμός.

Γιατί Ενδιαφερόμαστε για τον Πληθωρισμό;

1. Πραγματικός Πληθωρισμός

Κατά τις περιόδους πληθωρισμού, δεν αυξάνονται αναλογικά όλες οι τιμές και οι μισθοί. Κατά συνέπεια, στην πραγματικότητα ο πληθωρισμός επηρεάζει τη διανομή του εισοδήματος.

Για παράδειγμα, οι συνταξιούχοι σε πολλές χώρες λαμβάνουν πληρωμές που δεν συμβαδίζουν με το επίπεδο των τιμών, έτσι χάνουν σε σχέση με άλλες ομάδες όταν ο πληθωρισμός είναι υψηλός.

Ο πληθωρισμός οδηγεί σε άλλες στρεβλώσεις. Οι μεταβολές στις σχετικές τιμές οδηγούν επίσης σε μεγαλύτερη αβεβαιότητα, καθιστώντας πιο δύσκολο για τις επιχειρήσεις να λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με το μέλλον, όπως οι επενδυτικές αποφάσεις. Ορισμένες τιμές (ή και εισοδήματα), οι οποίες καθορίζονται με νόμο ή ελέγχονται, υστερούν σε σχέση με τις άλλες, οδηγώντας σε αλλαγές στις σχετικές τιμές. Η φορολογία αλληλεπιδρά με τον πληθωρισμό για να δημιουργήσει περισσότερες στρεβλώσεις. Εάν οι φορολογικές κλίμακες δεν προσαρμοστούν για τον πληθωρισμό, για παράδειγμα, οι άνθρωποι μετακινούνται σε ολοένα υψηλότερες φορολογικές κλίμακες καθώς αυξάνεται το ονομαστικό εισόδημά τους, ακόμη και αν το πραγματικό τους εισόδημα παραμένει το ίδιο. Εάν ο πληθωρισμός έχει τόσα αρνητικά, μήπως αυτό σημαίνει ότι ο αποπληθωρισμός (αρνητικός πληθωρισμός) είναι καλός;

Η απάντηση είναι όχι. Πρώτον, ο υψηλός αποπληθωρισμός (μεγάλος αρνητικός ρυθμός πληθωρισμού) θα δημιουργούσε πολλά από τα ίδια προβλήματα όπως ο υψηλός πληθωρισμός, από στρεβλώσεις έως αυξημένη αβεβαιότητα. Δεύτερον, όπως θα δούμε αργότερα στο μάθημα, ακόμη και ένας χαμηλός ρυθμός αποπληθωρισμού περιορίζει τη δυνατότητα της νομισματικής πολιτικής να επηρεάζει την παραγωγή και την απασχόληση.

Ποιος είναι λοιπόν ο "καλύτερος" ρυθμός πληθωρισμού; Οι περισσότεροι μακροοικονομολόγοι πιστεύουν ότι ο καλύτερος ρυθμός πληθωρισμού είναι ένας χαμηλός και σταθερός ρυθμός πληθωρισμού, κάπου μεταξύ 1 και 4%. Θα εξετάσουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των διαφορετικών ποσοστών πληθωρισμού αργότερα κατά τη διάρκεια της πορείας των διαλέξεων.

Ονομαστικοί και Πραγματικοί Μισθοί

Στη μακροοικονομική χρησιμοποιούμε τον όρο μισθός, όταν αναφερόμαστε στην αμοιβή της εργασίας.

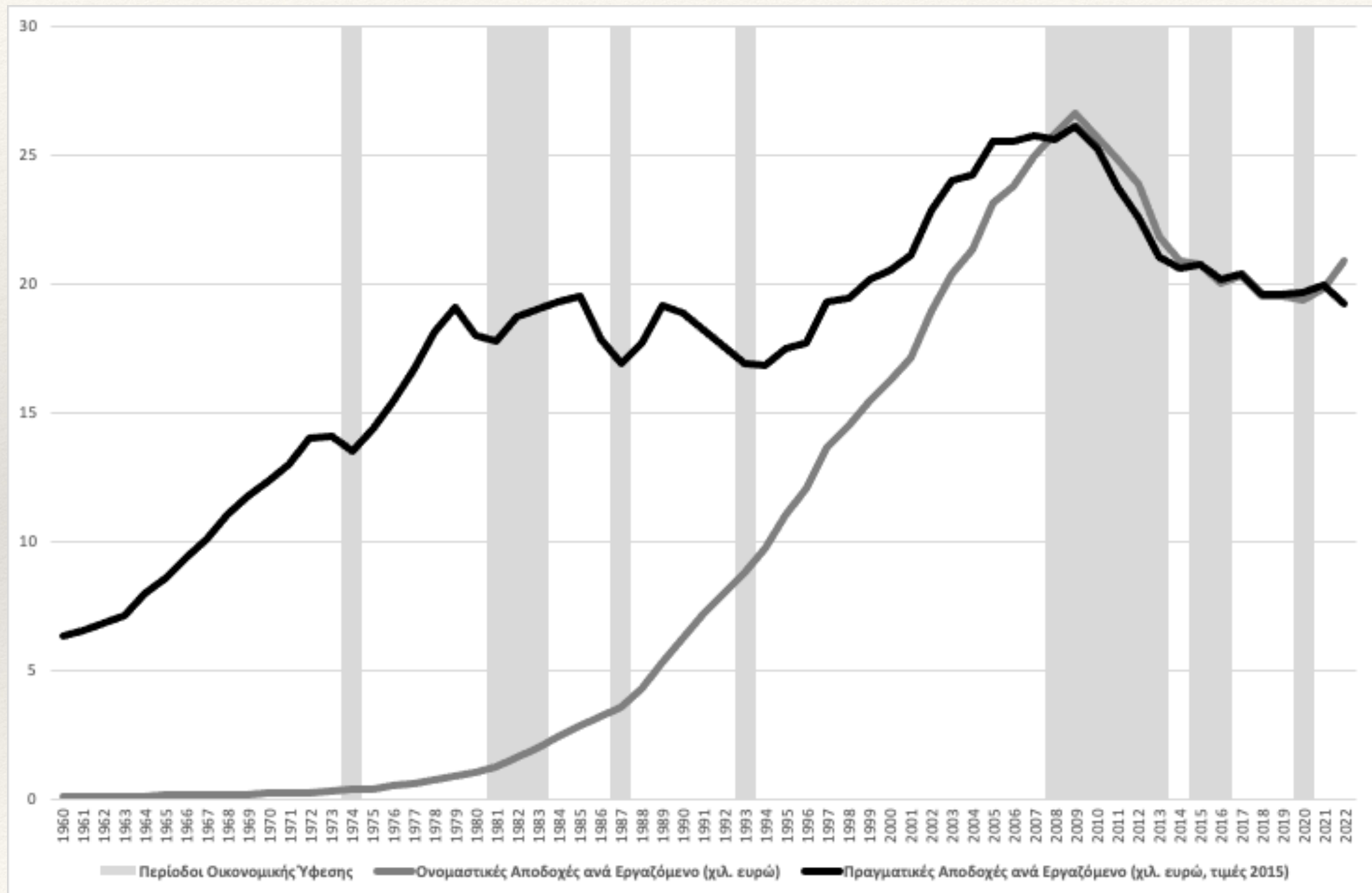
Έαν υπάρχουν N κατηγορίες μισθωτών, με διαφορετικούς μισθούς για κάθε κατηγορία, το μέσο επίπεδο των ονομαστικών μισθών (αποδοχών των εργαζομένων) προσδιορίζεται από τη σχέση,

$$W_t = \frac{1}{L_t} \sum_{i=1}^N W_{it} L_{it}$$

όπου W_t είναι ο μέσος ονομαστικός μισθός στην περίοδο t , L_t ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων στην περίοδο t , W_{it} είναι ο μισθός της κατηγορίας εργαζομένων i στην περίοδο t , και L_{it} είναι ο αριθμός των απασχολούμενων στην κατηγορία i στην περίοδο t .

Ο μέσος πραγματικός μισθός ορίζεται από το πηλίκο των ονομαστικών μισθών προς το επίπεδο τιμών W_t/P_t , όπου P_t είναι το μέσο επίπεδο των τιμών όπως μετράται είτε από τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ, είτε από τον ΔΤΚ.

Η Εξέλιξη του Μέσου Ονομαστικού και Πραγματικού Μισθού στην Ελλάδα

Μέσοι Ονομαστικοί και Πραγματικοί Μισθοί

Η εξέλιξη των πραγματικών μισθών (αποδοχών) είναι αντίστοιχη της εξέλιξης του πραγματικού ΑΕΠ κατά κεφαλήν.

Ταχεία άνοδος στην περίοδο της μεγάλης ανάπτυξης, έως το 1972, καθώς και στην περίοδο 1975-1979, στασιμότητα μεταξύ 1980 και αρχών της δεκαετίας του 1990, ταχεία άνοδος μεταξύ 1995 και 2007 και μείωση μετά την εκδήλωση της μεγάλης κρίσης.

Επιπλέον, οι πραγματικοί μισθοί συνήθως μειώνονται σε περιόδους ύφεσης και αυξάνονται σε περιόδους έξαρσης της οικονομικής δραστηριότητας.

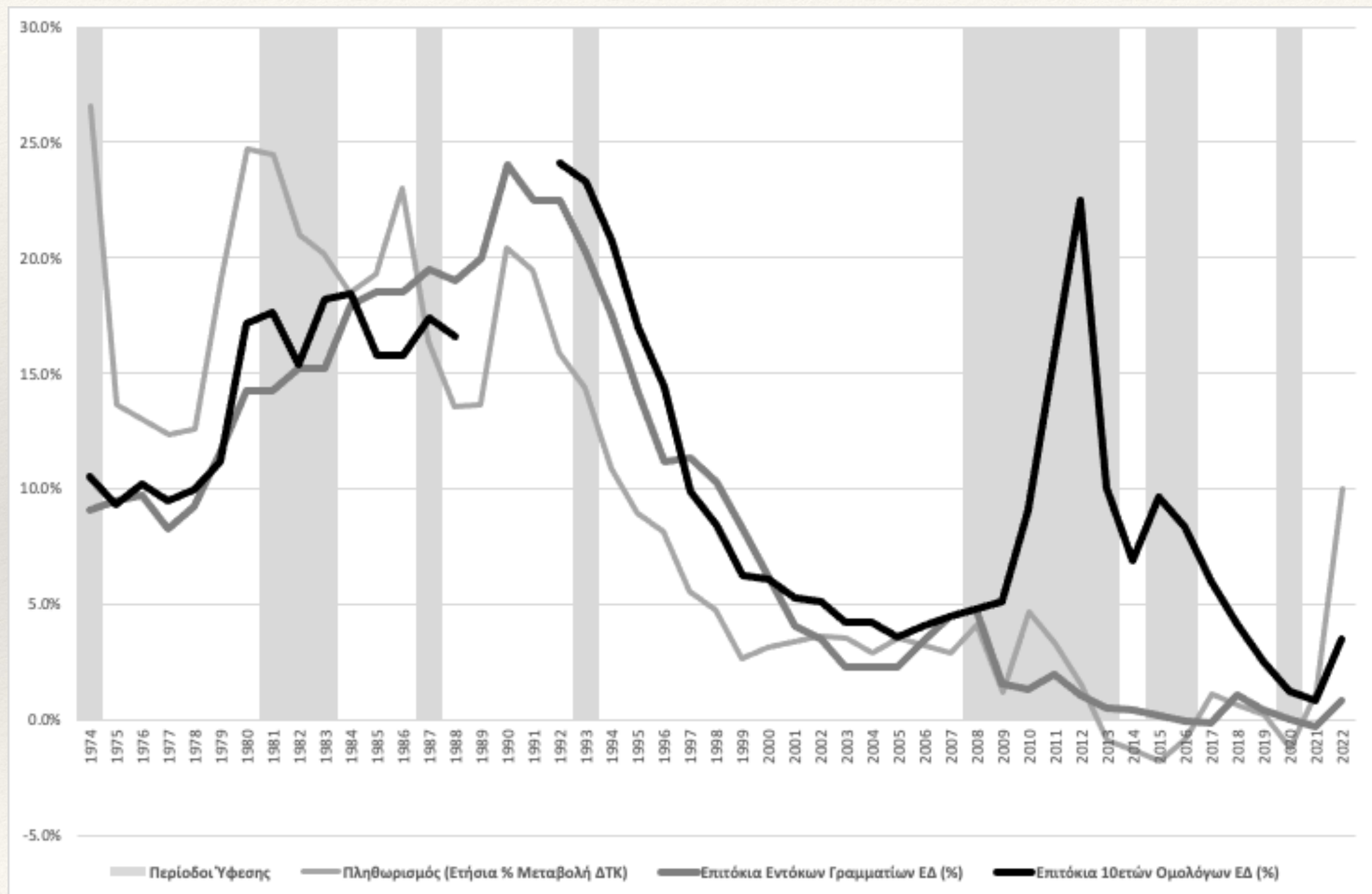
Βραχυπρόθεσμα και Μακροπρόθεσμα Επιτόκια

Αντίστοιχα με τους ονομαστικούς μισθούς θα μπορούσαν να ορισθούν και τα μέσα επιτόκια στην οικονομία.

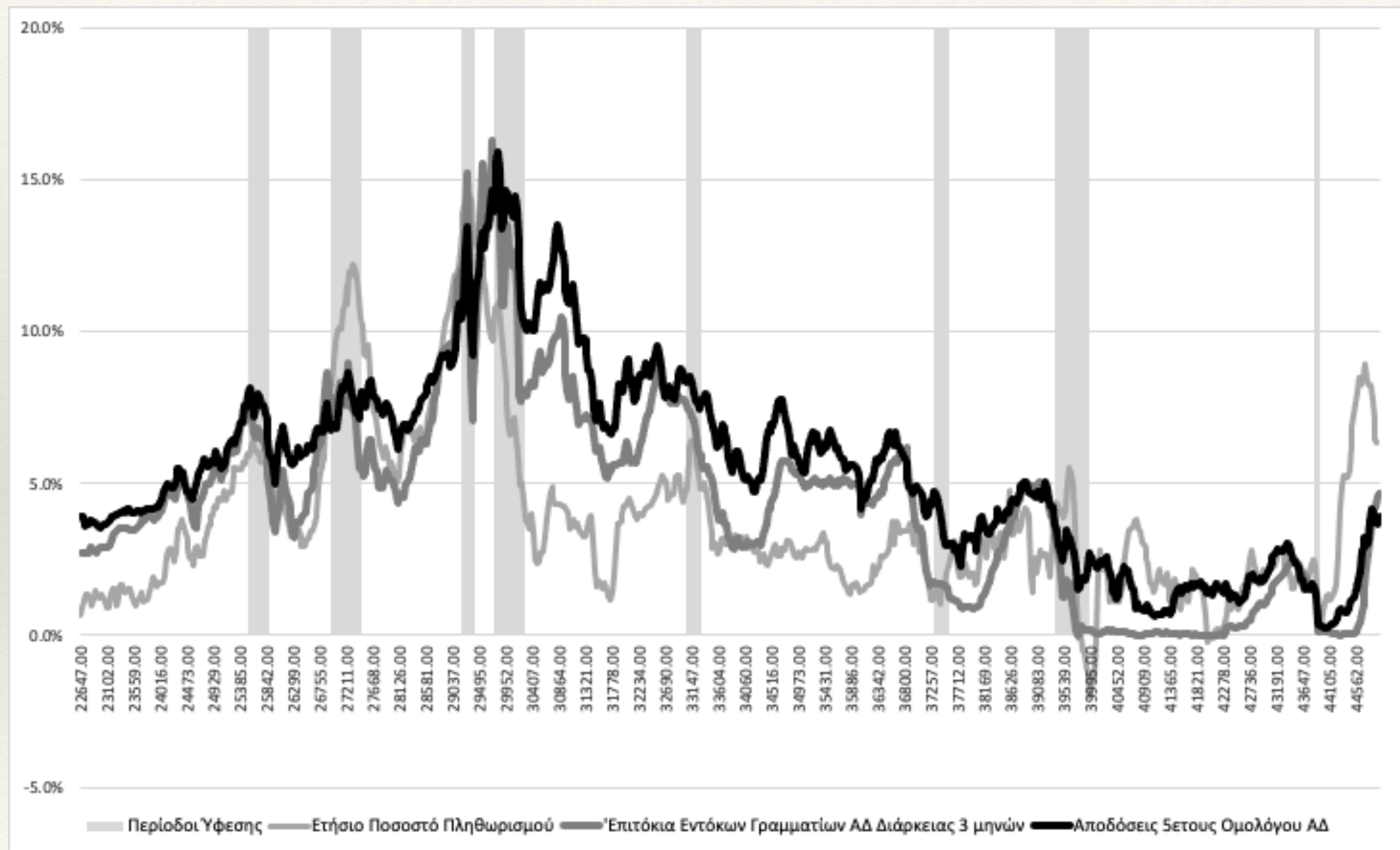
Στην πράξη όμως, στη μακροοικονομική επικεντρωνόμαστε σε δύο το πολύ κατηγορίες επιτοκίων, τα οποία θεωρούνται αντιπροσωπευτικά.

Τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια και τα μακροπρόθεσμα επιτόκια των κρατικών τίτλων.

Βραχυπρόθεσμα και Μακροπρόθεσμα Επιτόκια στην Ελλάδα

Βραχυπρόθεσμα και Μακροπρόθεσμα Επιτόκια στις ΗΠΑ

Ονομαστικά και Πραγματικά Επιτόκια

Όπως βλέπουμε, σε περιόδους υψηλού πληθωρισμού, όπως από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990, τα επιτόκια ήταν και αυτά υψηλά. Στην περίοδο μετά το 1995 τα επιτόκια ακολούθησαν τον πληθωρισμό στην πτωτική του πορεία. Αυτό μας υποψιάζει ότι πρέπει να υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ ονομαστικών επιτοκίων και πληθωρισμού. Για να πάρουμε μία πρώτη γεύση αυτής της σχέσης, θα πρέπει να ορίσουμε το πραγματικό επιτόκιο.

Αν i συμβολίζει το ονομαστικό επιτόκιο (ετήσιο ποσοστό %) και π τον πληθωρισμό (ετήσιο ποσοστό %), το πραγματικό επιτόκιο r ορίζεται ως,

$$r = i - \pi$$

Όταν ανεβαίνει ο πληθωρισμός, τότε θα πρέπει να ανέβουν και τα ονομαστικά επιτόκια, για να μην επηρεαστεί το πραγματικό επιτόκιο για το οποίο ενδιαφέρονται οι επενδυτές. Το αντίθετο συμβαίνει όταν μειώνεται ο πληθωρισμός.

Επιπλέον, ενώ τα βραχυχρόνια επιτόκια έπεσαν κατά τη διάρκεια της κρίσης της περιόδου 2008-2016, τα μακροχρόνια επιτόκια ανέβηκαν, και σε κάποιες περιόδους παρέμειναν ιδιαίτερα υψηλά. Αυτό μας υποψιάζει ότι θα πρέπει να υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ μακροχρονίων επιτοκίων και οικονομικών κινδύνων, όπως αυτοί εκδηλώνονται σε περιόδους οικονομικής ύφεσης ή οικονομικής καθίζησης.

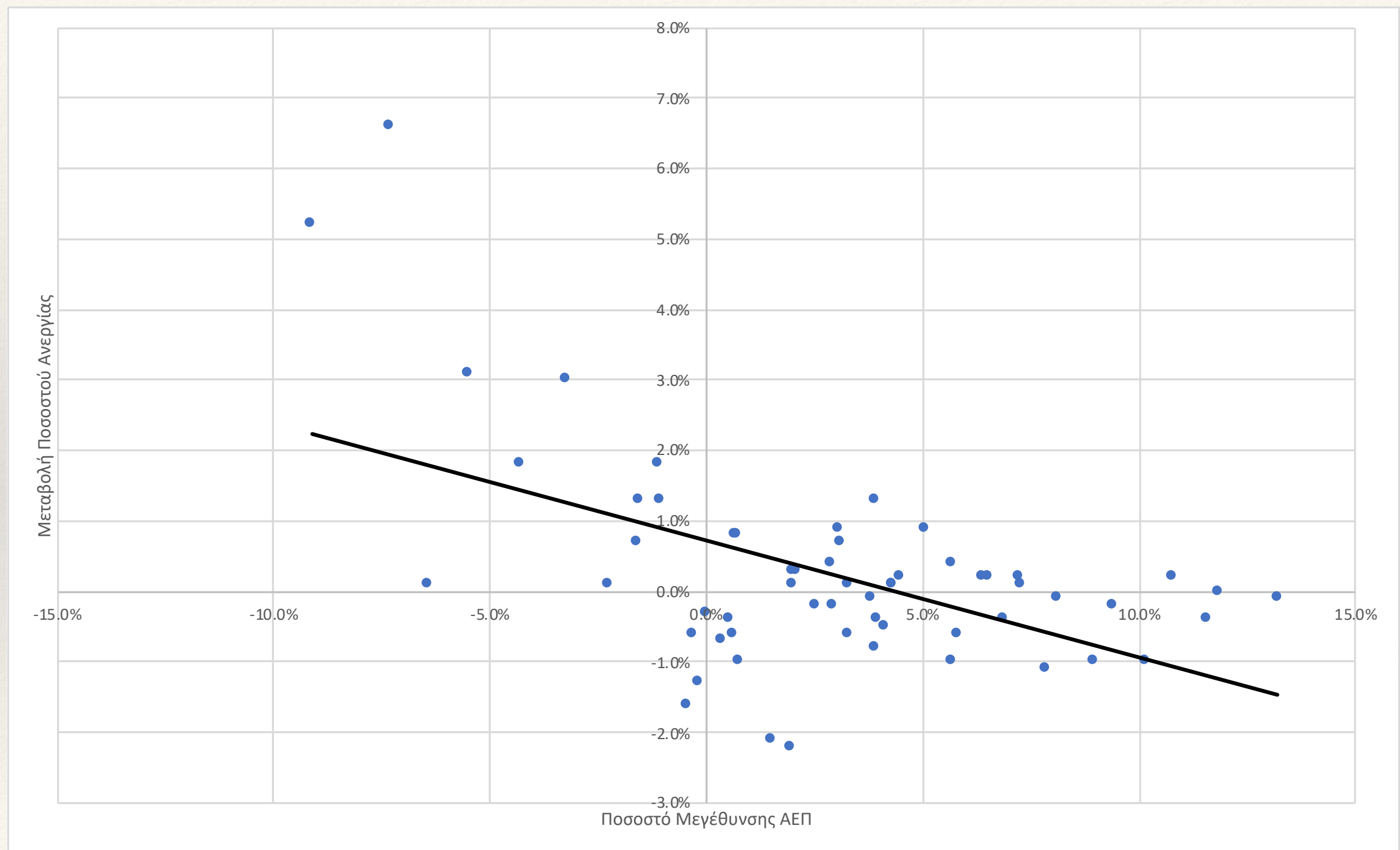
Παραγωγή, Ανεργία και Πληθωρισμός

Εξετάσαμε χωριστά τις τρεις κύριες διαστάσεις της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας: αύξηση της παραγωγής, ποσοστό ανεργίας και ποσοστό πληθωρισμού. Είναι σαφές ότι οι τρεις αυτές διαστάσεις δεν είναι ανεξάρτητες, και μεγάλο μέρος της μακροοικονομικής ασχολείται με την ανάλυση των μεταξύ τους αλληλεξαρτήσεων. Αλλά είναι χρήσιμο να έχουμε μια πρώτη ματιά τώρα.

Η διαίσθηση δείχνει ότι εάν η αύξηση της παραγωγής είναι υψηλή, η ανεργία θα μειωθεί, καθώς οι επιχειρήσεις προσλαμβάνουν περισσότερους εργαζόμενους για να παράγουν περισσότερα. Αυτό είναι πράγματι αληθές αν κοιτάξουμε τα δεδομένα. Αυτή η αρνητική σχέση μεταξύ αύξησης της παραγωγής και μεταβολής της ανεργίας εξετάστηκε για πρώτη φορά στις αρχές της δεκαετίας του 1960 από τον Αμερικανό οικονομολόγο Arthur Okun και για το λόγο αυτό έγινε γνωστός ως *νόμος του Okun*. Ο νόμος του Okun υποδηλώνει ότι, με αρκετά ισχυρή ανάπτυξη, μπορεί κανείς να μειώσει το ποσοστό ανεργίας σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

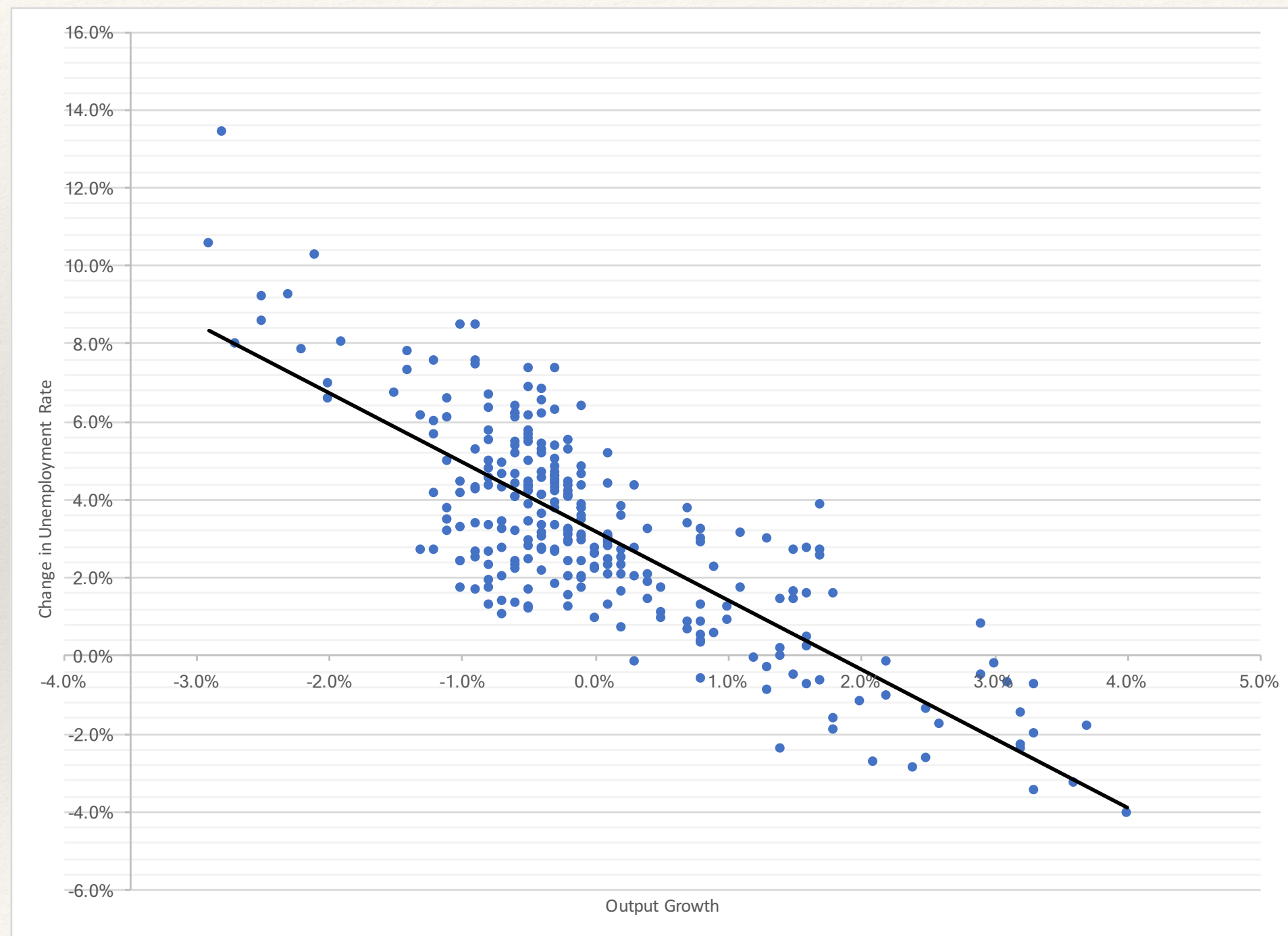
Ωστόσο, η διαίσθηση δείχνει ότι, όταν η ανεργία είναι πολύ χαμηλή, η οικονομία ενδέχεται να υπερθερμανθεί και αυτό θα οδηγήσει σε ανοδικές πιέσεις στον πληθωρισμό, καθώς οι εργαζόμενοι θα απαιτούν αυξήσεις μισθών και οι επιχειρήσεις θα αυξάνουν τις τιμές. Και, σε μεγάλο βαθμό, αυτό ισχύει στα δεδομένα. Αυτή η σχέση τονίστηκε για πρώτη φορά το 1958 από έναν οικονομολόγο της Νέας Ζηλανδίας, A. W. Phillips, και έγινε γνωστός ως καμπύλη Phillips. Ο Phillips παρουσίασε μια αρνητική σχέση μεταξύ του ποσοστού πληθωρισμού και του ποσοστού ανεργίας. Από τότε, η καμπύλη Phillips έχει επαναπροσδιοριστεί ως σχέση μεταξύ της μεταβολής του ρυθμού πληθωρισμού και του ποσοστού ανεργίας.

Ρυθμός Μεγέθυνσης Πραγματικού ΑΕΠ και Μεταβολή Ποσοστού Ανεργίας Νόμος του Okun στην Ελλάδα

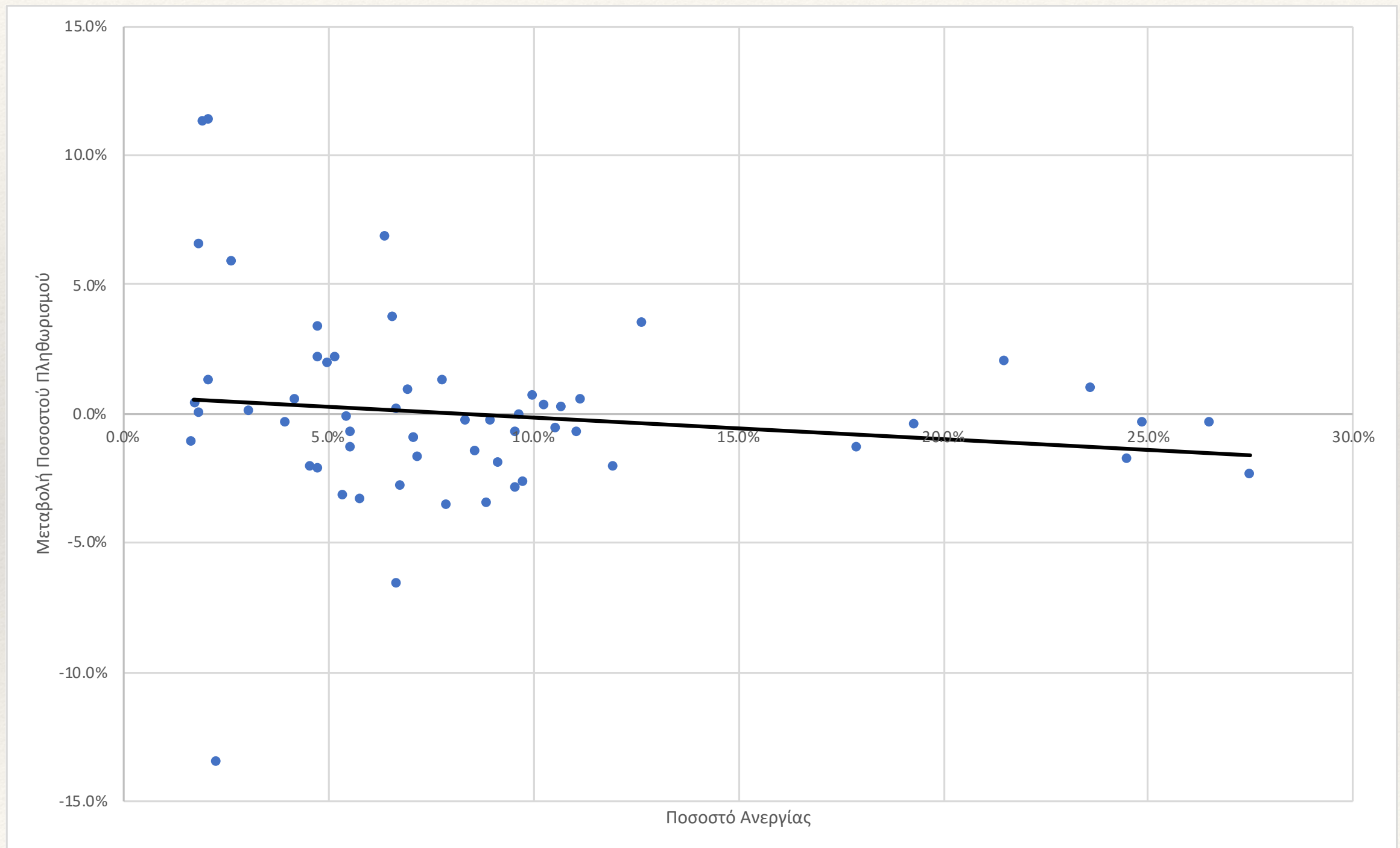
Ρυθμός Μεγέθυνσης Πραγματικού ΑΕΠ και Μεταβολή Ποσοστού Ανεργίας

Νόμος του Οκun στις ΗΠΑ

Ποσοστό Ανεργίας και Μεταβολή του Ρυθμού Πληθωρισμού

Η Καμπύλη Phillips στην Ελλάδα

Ποσοστό Ανεργίας και Μεταβολή του Ρυθμού Πληθωρισμού

Η Καμπύλη Phillips στις ΗΠΑ

Η Μέθοδος της Μακροοικονομικής Ανάλυσης

Η μακροοικονομική στοχεύει να εξηγήσει τον προσδιορισμό και τις αλληλεξαρτήσεις όλων των μεγεθών στα οποία αναφερθήκαμε και ορισμένων άλλων ακόμη.

Αποτελεί ένα σύνολο θεωριών για την αλληλεξάρτηση μεταξύ των μακροοικονομικών μεγεθών, ως αποτέλεσμα της συμπεριφοράς των νοικοκυριών, των επιχειρήσεων, των κυβερνήσεων και άλλων θεσμικών φορέων όπως οι κεντρικές τράπεζες.

Οι θεωρίες αυτές εκφράζονται συνήθως σε μαθηματική μορφή, ως οικονομικά υποδείγματα. Ένα υπόδειγμα σχεδόν πάντα αρχίζει με το “Ας υποθέσουμε ότι ...” (ή “Υποθέστε ότι ...”). Αυτό αποτελεί ένδειξη ότι η πραγματικότητα πρόκειται να απλουστευθεί μέσω υποθέσεων, για να επικεντρωθούμε στις κύριες πτυχές ενός ζητήματος.

Μακροοικονομικά Υποδείγματα

Τα υποδείγματα μπορούν να θεωρηθούν ως ιδεατές, απλοποιημένες εκδοχές της πτυχής του κόσμου που μελετάται.

Βασίζονται σε μια σειρά απλουστευτικών υποθέσεων σχετικά με το πραγματικό φαινόμενο που μελετάται και η ανάλυσή τους βοηθά στην εξαγωγή των λογικών συνεπειών αυτών των υποθέσεων τόσο για το υπόδειγμα, όσο και, ενδεχομένως, για το πραγματικό φαινόμενο που μελετάται.

Αν οι απλουστευτικές υποθέσεις δεν είναι κρίσιμες για τις ιδιότητες του υποδείγματος σε σχέση με το φαινόμενο του πραγματικού κόσμου, τότε οι προβλέψεις και οι ιδιότητες του υποδείγματος βοηθούν στο να κατανοήσουμε καλύτερα τον πραγματικό κόσμο.

Ο Ρόλος των Μαθηματικών

Τα μακροοικονομικά υποδείγματα είναι επομένως απλουστευμένες αναπαραστάσεις των οικονομιών, οι οποίες μας επιτρέπουν να αναλύσουμε τα χαρακτηριστικά τους.

Αν και δεν υπάρχει εγγενής λόγος για τον οποίο ένα υπόδειγμα πρέπει να είναι σε μαθηματική μορφή, τα μαθηματικά υποδείγματα εξασφαλίζουν ευκολότερα την εσωτερική συνοχή στη συλλογιστική μας για τις πραγματικές οικονομίες.

Μας επιτρέπουν επίσης να αντιμετωπίζουμε μεγαλύτερο βαθμό πολυπλοκότητας από τα μη μαθηματικά υποδείγματα και επίσης να εκτιμούμε την ποσοτική σημασία διαφόρων παραγόντων.

Για τους λόγους αυτούς, τα μακροοικονομικά υποδείγματα, όπως και τα οικονομικά υποδείγματα γενικότερα, εκφράζονται κυρίως σε μαθηματική μορφή.

Μεταβλητές, Συναρτήσεις και Παράμετροι

Τα μαθηματικά οικονομικά υποδείγματα παίρνουν συνήθως τη μορφή ‘συστημάτων εξισώσεων’, τα οποία περιγράφουν τη δομή της υπό εξέταση οικονομίας και τη συμπεριφορά των οικονομικών παραγόντων όπως τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και η κυβέρνηση.

Οι εξισώσεις συνδέουν μεταξύ τους έναν αριθμό μεταβλητών της υπό εξέταση οικονομίας. Οι εξισώσεις ενός υποδείγματος διακρίνονται σε εξισώσεις συμπεριφοράς, σε λογιστικές ταυτότητες και σε συνθήκες ισορροπίας. Οι εξισώσεις συμπεριφοράς περιγράφουν τους κανόνες συμπεριφοράς των οικονομικών παραγόντων, όπως τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις, η κυβέρνηση και άλλοι φορείς. Οι λογιστικές ταυτότητες περιλαμβάνουν ορισμούς και λογιστικές σχέσεις μεταξύ των οικονομικών μεγεθών. Οι συνθήκες ισορροπίας είναι οι προϋποθέσεις που συντονίζουν τη συμπεριφορά των οικονομικών παραγόντων, μέσω μεταβολών στις οικονομικές μεταβλητές.

Μεταβλητές είναι οικονομικά μεγέθη που μπορούν να λάβουν διαφορετικές τιμές. Υπάρχει μια σημαντική διάκριση μεταξύ των ενδογενών μεταβλητών, δηλαδή μεταβλητών των οποίων οι τιμές καθορίζονται από το ίδιο το υπόδειγμα, και εξωγενών μεταβλητών, οι τιμές των οποίων καθορίζονται εκτός του υποδείγματος και θεωρούνται δεδομένες.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο των μαθηματικών υποδειγμάτων είναι ένα σύνολο παραμέτρων, που συνήθως θεωρούνται σταθερές και εξωγενείς. Οι παράμετροι σχετίζονται με τις αντικειμενικές λειτουργίες και τους περιορισμούς των οικονομικών παραγόντων και τελικά προσδιορίζουν τις σχέσεις μεταξύ των ενδογενών και των εξωγενών μεταβλητών στο υπόδειγμα.

Οι εξισώσεις σε μαθηματικά υποδείγματα έχουν τη μορφή μαθηματικών συναρτήσεων, που περιγράφουν τη σχέση μιας συγκεκριμένης μεταβλητής με άλλες μεταβλητές του υποδείγματος. Οι συναρτήσεις μπορεί να είναι είτε γραμμικές είτε μη γραμμικές.

Οι μεταβλητές και οι παράμετροι των συναρτήσεων των οικονομικών υποδειγμάτων καθορίζονται συνήθως ως πραγματικοί αριθμοί.

Βραχυχρόνια, Μεσοχρόνια και Μακροχρόνια Ανάλυση

Μια επιτυχημένη οικονομία είναι μια οικονομία που συνδυάζει υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης του πραγματικού ΑΕΠ, χαμηλή ανεργία και χαμηλό πληθωρισμό. Μπορούν όλοι αυτοί οι στόχοι να επιτευχθούν ταυτόχρονα; Είναι η χαμηλή ανεργία συμβατή με χαμηλό και σταθερό πληθωρισμό; Έχουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής τα μέσα για τη διατήρηση της μεγέθυνσης του πραγματικού ΑΕΠ και την επίτευξη χαμηλού ποσοστού ανεργίας, διατηρώντας παράλληλα τον χαμηλό πληθωρισμό;

Οι απαντήσεις σε αυτές τις ερωτήσεις, όπως θα μάθουμε στο υπόλοιπο αυτού του μαθήματος, εξαρτώνται από το χρονικό πλαίσιο της ανάλυσης.

Βραχυπρόθεσμα, για παράδειγμα, μερικά χρόνια ή τρίμηνα, οι μεταβολές της παραγωγής σε ετήσια βάση οφείλονται κυρίως στις μεταβολές της συνολικής ζήτησης. Οι μεταβολές στη ζήτηση, ίσως λόγω των αλλαγών στην εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επενδυτών ή άλλων παραγόντων, όπως η νομισματική και η δημοσιονομική πολιτική, μπορεί να οδηγήσουν σε μείωση της παραγωγής (ύφεση) ή αύξηση της παραγωγής (επέκταση).

Μεσοπρόθεσμα, για παράδειγμα, μια δεκαετία, η οικονομία τείνει προς το επίπεδο της παραγωγής που καθορίζεται από τους παράγοντες της προσφοράς: το κεφάλαιο, το επίπεδο της τεχνολογίας και το μέγεθος του εργατικού δυναμικού. Και, πάνω από μια δεκαετία περίπου, αυτοί οι παράγοντες κινούνται αρκετά αργά ώστε να μπορούμε να τους πάρουμε ως δεδομένους. Ως εκ τούτου, στην ανάλυσή μας μεσοπρόθεσμα επικεντρωνόμαστε στους παράγοντες της συνολικής προσφοράς.

Μακροπρόθεσμα, για παράδειγμα, λίγες δεκαετίες ή και περισσότερο, πρέπει να καταλάβουμε τι καθορίζει την εξέλιξη του κεφαλαίου, του πληθυσμού, τις δεξιότητες του εργατικού δυναμικού (ανθρώπινο κεφάλαιο) και το επίπεδο της τεχνολογίας. Για να γίνει αυτό, πρέπει να εξετάσουμε παράγοντες όπως το εκπαιδευτικό σύστημα, το ποσοστό αποταμίευσης και το ρόλο της κυβερνητικής πολιτικής στην προώθηση της συσσώρευσης φυσικού και ανθρωπίνου κεφαλαίου και την τεχνολογική πρόοδο.

Ως εκ τούτου, στην ανάλυσή μας για τις μακροοικονομικές εξελίξεις θα χρησιμοποιήσουμε διαφορετικά αναλυτικά υποδείγματα βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Αυτό γίνεται για λόγους αναλυτικής απλούστευσης, καθώς ανά πάσα στιγμή η πορεία των πραγματικών οικονομιών καθορίζεται και από τους τρεις τύπους παραγόντων: τη συνολική ζήτηση, τη συνολική προσφορά και τη μακροπρόθεσμη εξέλιξη των συντελεστών παραγωγής και το επίπεδο της τεχνολογίας.